
This is the **published version** of the text:

Lirón Vilaró, Anna; Gil Bardají, Anna, dir. Lesbianes, feministes i queers a Palestina i el Líban. Traducció d'un recull de textos feministes (àrab-català). 2016. (1202 Grau en Traducció i Interpretació)

This version is available at <https://ddd.uab.cat/record/160626>

under the terms of the **IN**
COPYRIGHT license

FACULTAT DE TRADUCCIÓ I D'INTERPRETACIÓ

GRAU DE TRADUCCIÓ I INTERPRETACIÓ (ANGLÈS)

TREBALL DE FI DE GRAU

Curs 2015-2016

Lesbianes, feministes i queers a Palestina i el Líban
Traducció d'un recull de textos feministes (àrab-català)

ANNA LIRÓN I VILARÓ

1333519

TUTORA

ANNA GIL BARDAJÍ

Barcelona, juny del 2016

**Universitat Autònoma
de Barcelona**

Dades del TFG

Títol: Lesbianes, feministes i queers a Palestina i el Líban. Traducció d'un recull de textos feministes (àrab-català)

Título: Lesbianas, feministas y queers en Palestina y el Líbano. Traducción de una recopilación de textos feministas (árabe-catalán)

Title: Lesbians, feminists and queer people in Palestine and Lebanon. Translation of a set of feminist articles (Arabic-Catalan)

Autora: Anna Lirón Vilaró

Tutora: Anna Gil Bardají

Centre: Facultat de Traducció i d'Interpretació

Estudis: Grau de Traducció i d'Interpretació (Anglès)

Curs acadèmic: 2015-16

Paraules clau

feminisme, lesbianisme, qüestió queer, exili, homonacionalisme, interseccionalitat, moviment polític, Palestina, Líban

Resum del TFG

Aquest treball consisteix en la traducció de l'àrab al català de cinc articles apareguts entre el 2007 i el 2015 a Palestina i el Líban que aborden la qüestió queer, el feminisme i el lesbianisme. Es tracta d'articles que descriuen tant posicions i reflexions teòriques com el funcionament, l'organització i les pràctiques d'alguns grups d'aquestes zones. A més, el treball inclou una breu presentació dels textos i les autores, un informe de traducció que recull les principals dificultats terminològiques així com decisions preses durant el procés de traducció i, finalment, un buidatge terminològic amb els termes més rellevants que apareixen als articles, amb una proposta de traducció al català, el castellà i l'anglès.

Avís legal

© Anna Lirón Vilaró, Barcelona, 2016. Tots els drets reservats.

Cap contingut d'aquest treball pot ésser objecte de reproducció, comunicació pública, difusió i/o transformació, de forma parcial o total, sense el permís o l'autorització de la seva autora.

Palabras clave

feminismo, lesbianismo, cuestión queer, exilio, homonacionalismo, interseccionalidad, movimiento político, Palestina, Líbano

Resumen del TFG

Este trabajo consiste en la traducción del árabe al catalán de cinco artículos aparecidos entre el 2007 i el 2015 en Palestina y el Líbano que abordan la cuestión queer, el feminismo y el lesbianismo. Se trata de artículos que describen tanto posiciones y reflexiones teóricas como el funcionamiento, la organización y las prácticas de algunos grupos de estas zonas. Además, el trabajo incluye una breve presentación de los textos y las autores, un informe de traducción que recoge las principales dificultades terminológicas así como decisiones tomadas durante el proceso de traducción y, finalmente, un vaciado terminológico con los términos más relevantes que aparecen en los artículos, con una propuesta de traducción al catalán, al español y al inglés.

Aviso legal

© Anna Lirón Vilaró, Barcelona, 2016. Todos los derechos reservados.

Ningún contenido de este trabajo puede ser objeto de reproducción, comunicación pública, difusión y/o transformación, de forma parcial o total, sin el permiso o la autorización de su autora.

Key words

feminism, lesbianism, queerness, exile, homonationalism, interseccionality, political movement, Palestine, Lebanon

Abstract

In this paper five articles published between 2007 and 2015 in Palestine and Lebanon are translated from Arabic into Catalan. These articles deal with queerness, feminism and lesbianism, describing theoretical positions and thoughts, and the organization and practices of some groups of this region, as well as how they work. In addition, this paper includes a brief introduction to the texts and their authors; a translation report containing the main terminological difficulties as well as the decisions made during the translation process; and finally, a terminological compilation including the most relevant terms found in the articles, suggesting a translation into Catalan, Spanish, and English.

Legal notice

© Anna Lirón Vilaró, Barcelona, 2016. All rights reserved.

None of the content of this academic work may be reproduced, distributed, broadcast and/or transformed, either in whole or in part, without the express permission or authorization of the author.

Índex

1. Introducció.....	5
2. Presentació de l'obra i les autores	7
3. Informe de traducció.....	9
4. Traduccions.....	12
4.1 Nació i exili en l'experiència queer. Recull d'articles sobre lesbianisme.....	12
4.1.1 Presentació.....	13
4.1.2 La nostra història, el nostre missatge.....	15
4.1.3 Nació i exili en l'experiència queer	18
4.1.4 Drets de les dones i drets de les lesbianes: cap a un model transversal	26
4.2 Quin moviment polític hi ha al Líban? Debat sobre el feminisme i la qüestió queer	34
5. Buidatge terminològic	53
6. Conclusions	55
7. Bibliografia: fonts consultades	56

1. Introducció

Aquest treball consta de la traducció de cinc textos sobre feminisme i lesbianisme escrits per autores palestines i libaneses. Quatre d'aquests articles van publicar-se l'any 2007 en un llibret titulat *Nació i exili en l'experiència queer*, editat pel col·lectiu de lesbianes palestines Aswat. El cinquè, en canvi, és molt més recent, de l'estiu del 2015, i va aparèixer a la revista *Kohl*, que s'edita al Líban. Mentre que els articles del llibret d'Aswat ofereixen més aviat reflexions teòriques, el text de la revista *Kohl* és un diàleg entre cinc activistes libaneses, a través del qual ens acostem a les lluites feministes al Líban dels darrers anys.

Amb la traducció d'aquests articles pretenc reflectir una (petita) part del pensament feminista àrab contemporani: el lesbianisme feminista. Sóc conscient que, com tot moviment social i intel·lectual, el feminisme àrab presenta una gran varietat de tendències, la majoria de les quals no queden reflectides en aquests textos. En aquest sentit, és important deixar clar que els articles que aquí llegireu no són representatius del conjunt del pensament feminista àrab. Ara bé, poden servir com a porta d'entrada, com a punt d'accés a un univers que encara ens és molt desconegut.

Des del meu punt de vista, la traducció suposa un enriquiment per a la cultura en què s'inscriu la llengua d'arribada. En aquest cas, la difusió en català d'aquests textos té dos objectius polítics. En primer lloc, contribuir d'alguna manera a trencar els prejudicis i les generalitzacions imperants sobre les dones àrabs, fruit d'un racisme (implícit i explícit), una islamofòbia i una arabofòbia creixents. Penso que trencar aquests estereotips és fonamental per teixir lligams forts de confiança, lluita i solidaritat amb dones feministes àrabs. En segon lloc, contribuir a la lluita contra el patriarcat i l'homonacionalisme des d'una perspectiva feminista. Crec que conèixer les reflexions teòriques, les contradiccions i els processos d'autoorganització de lesbianes feministes a Palestina i al Líban pot ser una eina útil en aquest sentit. Malgrat les diferències de context polític, social i cultural, crec que podem aprendre molt de les veus i les experiències que recullen aquests textos. A més, ens permet ampliar horitzons i ens proporciona un bagatge cultural feminista que va més enllà dels nostres referents habituals: Europa i els Estats Units.

A banda de les traduccions, el treball també inclou una breu presentació dels textos i les seves autores, un petit informe de traducció i un buidatge terminològic. En la presentació he mirat de resumir el context en què apareixen aquests textos i qui són les autores, tot i que, de fet, els articles ho relaten amb més detall i en primera persona. En l'informe de traducció m'he centrat en la terminologia i explico algunes decisions de la traducció. Per acabar, el buidatge terminològic recull els termes que apareixen als articles, amb una proposta de traducció a l'anglès, al castellà i al català.

2. Presentació de l'obra i les autores

1. *Nació i exili en l'experiència queer, recull d'articles sobre lesbianisme* – Aswat (2007)¹

Aswat és un col·lectiu de palestines lesbianes, bisexuals, transsexuals, transgènere, intersex i queers que va néixer l'any 2003 i encara continua totalment actiu. Les polítiques d'Aswat s'articulen en tres eixos indissociables: com a palestines lluiten contra l'opressió a què són sotmeses per part de l'estat d'Israel; com a dones planten cara a una societat patriarcal; i com a lesbianes, bisexuals, transsexuals, transgènere, intersex i queers s'enfronten homofòbia i l'homonacionalisme.

Aquest llibret divulgatiu va ser publicat l'any 2007 per Aswat i conté sis articles. Aquí només hem traduït la introducció —en què es presenta l'obra amb més detall— i els tres primers articles, perquè els altres ja eren traduccions. Les autores dels dos primers articles són dues activistes cofundadores d'Aswat (Rauda Morcos i Dayna). El tercer, en canvi, és de Rasha Moumneh, una activista feminista libanesa, que ha centrat la seva lluita en la construcció d'un moviment feminista i queer alternatiu i en el suport a la causa palestina.

2. «Quin moviment polític hi ha al Líban? Debat sobre el feminisme i la qüestió queer», inclòs a la revista *Kohl* – Sanaa (2015)²

Aquest article va ser publicat al número 1 del primer volum de la revista *Kohl*, una revista sobre feminisme, sexualitat i corporalitat que pretén fer d'altaveu del pensament i les lluites de l'Orient Mitjà i el nord d'Àfrica. La revista s'edita en dues llengües: àrab i anglès. També voldríem apuntar que en aquest mateix número de la revista hi ha un article escrit per una activista d'Aswat. Ara bé, així com el llibret d'Aswat va dirigit al públic en general (és a dir, a la societat palestina), la revista *Kohl* té una orientació molt més acadèmica i, per tant, el públic lector és més especialitzat.

Com ja indica el títol, «Quin moviment polític hi ha al Líban? Debat sobre el

¹ Aswat (Ed.) (2007) *الوطن والمنفى في تجربة المتحررات جنسيا. مجموعة مقالات تبحث في موضوع المثلية الجنسية*, Heinrich Boll Foundation. Disponible a: www.aswatgroup.org

² Sanaa (2015) «أحاديث: أي "حركة سياسية" في لبنان؟ نقاش في النسوية والكويرية», Inclòs a: *كحل: مجلة لأبحاث الجسد*, Vol. 1, núm. 1. Beirut (Líban), estiu del 2015. Disponible a: www.gsrc-mena.org/kohl

feminisme i la qüestió queer» és una conversa entre cinc activistes feministes-queers del Líban que reflexionen sobre el moviment polític, el feminisme i la seva trajectòria col·lectiva en els darrers anys. Tot i que Sanaa figura com a autora de l'article, només és la persona que dirigeix una mica la conversa, però no la seva veu no té més pes que les altres.

3. Informe de traducció

En primer lloc, comentaré les dificultats terminològiques que he trobat durant la traducció i com les he resolt. La immensa majoria de literatura sobre lesbianisme feminista és escrita en anglès, això implica que tant la llengua de partida (àrab) com la d'arribada (català) prenen l'anglès com a punt de referència en major o menor mesura. És per això que, tot i que l'anglès no és ni la meua llengua materna ni una llengua del treball, l'he inclòs en el buidatge terminològic.

El problema principal és que la terminologia sobre aquesta qüestió no està normalitzada en àrab, de manera que cada text fa propostes diferents pel mateix concepte. En aquest sentit m'ha servit molt un glossari en àrab, publicat per Aswat, en què es defineix cada terme i se'n dona l'equivalent en anglès. Aquest glossari m'ha facilitat molt la comprensió dels textos, perquè, de fet, són els mateixos textos d'Aswat que encunyen alguns dels termes en àrab. En canvi, el text de Kohl tendia més a adoptar manlleus dels termes anglesos.

Un cop aclarits els conceptes a què fan referència els termes, per traduir-los al català he consultat el Termcat i he fet servir els termes normalitzats. M'agradaria comentar el cas del terme *queer*. Mentre que en els textos d'Aswat s'encunya un terme en àrab متحررة الجنس, en l'article de Kohl s'aposta per adoptar un manlleu de l'anglès (كوير). De la mateixa manera, jo dubtava entre buscar un equivalent en català per a *queer* basat en el terme d'Aswat (que podria ser *alliberat/ada del gènere*) o bé adoptar el manlleu. Finalment, d'acord amb la proposta del Termcat i tenint en compte la difusió que ja ha tingut el terme *queer*, vaig optar per adoptar el manlleu. Pensava que introduir un nou terme, encara que fos més transparent i explicatiu, despistaria el lector acostumat a llegir *queer*.

D'altra banda, en àrab trobem el contrast entre la connotació de مثلية (connotació positiva) i سحاقية (connotació negativa). Tot i això, en els textos سحاقية només apareix un cop i sembla que l'autora fa servir aquesta paraula per reapropiar-se'n i buidar-la de contingut negatiu. No he trobat la manera de reflectir aquest contrast en català i ho he traduït sempre per *lesbiana*. En català, els equivalents despectius de *lesbiana* que he trobat tenen un ús tan reduït i estrany que perden el seu caràcter ofensiu.

A part d'això, el terme que més problemes de traducció m'ha portat ha estat المثلية الفاشية, que apareix en un dels articles d'Aswat i he traduït per *homonacionalisme*. Principalment, el que em feia dubtar el fet de passar de *feixisme* a l'original a *nacionalisme* a la traducció. Tot i que l'opció de *pinkwashing* també era possible, de seguida em vaig adonar que s'utilitzava sobretot per fer referència a unes determinades polítiques d'Israel. Per tant, tenint en compte que els textos eren publicats a Palestina, l'ús de *pinkwashing* podia ser ambigu. Finalment, després de consultar persones expertes en el tema, llegir textos paral·lels en anglès que descriuen el mateix fenomen i veure per Internet una xerrada en anglès d'una membre d'Aswat en què presentava el col·lectiu i la seva lluita, m'he decantat per *homonacionalisme*.

En segon lloc, pel que fa a l'estil dels articles he intentat mantenir el mateix registre que l'original. Tots els textos tenen un registre mitjà, tant els d'Aswat —que són divulgatius— com l'article de Kohl —que és un diàleg—. En el cas de la conversa de Kohl, vaig contactar amb la revista per informar-me sobre la llengua original de l'article: em van fer saber que les participants al debat parlaven en àrab dialectal (dialecte libanès) i que, a l'hora de transcriure, s'havia passat a l'àrab estàndard. De tota manera, en la mesura que el text original ho reflectia, he intentat conservar trets propis del llenguatge oral en la traducció al català. A més, en aquest cas, com que la revista és bilingüe, m'he pogut fixar en la versió anglesa per contrastar la meua traducció.

En tercer lloc, atès que he traduït textos sobre el lesbianisme feminista, crec que és interessant comentar l'ús del gènere morfològic tant en els originals com en la traducció. Els articles d'Aswat solen optar gairebé sempre pel masculí genèric i en algun cas apareix un femení genèric, mentre que les formes dobles gairebé no apareixen. En la traducció he optat per conservar aquest tret característic del llenguatge —que crec que es deriva de la seva voluntat divulgativa— i he fet servir el gènere sempre d'acord amb l'original.

En canvi, a la transcripció del debat de Kohl es fa servir o bé el femení genèric o bé formes dobles (és a dir, primer la forma femenina i després d'una barra, la terminació masculina). Cal assenyalar que, a diferència del català, l'àrab marca el gènere als verbs, cosa que fa que tot el text sigui un batibull de barres i desdoblaments de gènere. Entenc que la intenció d'aquests desdoblaments amb preferència de la forma femenina és donar protagonisme a les dones en les experiències que es relaten. En traduir l'article al català

no he conservat el desdoblament constant de gènere, perquè obstaculitza molt la lectura i perquè —durant molta estona— la conversa gira al voltant d'un col·lectiu format íntegrament per dones. Per tant, he optat pel femení genèric, que penso que compleix l'objectiu de fer visible el paper de les dones.

En quart lloc, quan calia transcriure noms propis de col·lectius, associacions, organitzacions, etc. he optat per la transcripció que aquests mateixos col·lectius fan servir, sovint a partir de l'anglès, que no necessàriament coincideix amb una transcripció lògica en català. Per exemple, he transcrit ميم per *Meem* (en comptes de *Mim*); o fins i tot, en el cas més extrem de *Bareed Mista3jil* he mantingut aquesta transcripció àrab popular, que dóna un resultat difícil de llegir en català. Amb això, prioritzo donar facilitats al lector perquè en pugui trobar més informació per Internet, abans que encertar una transcripció acurada des d'un punt de vista lingüístic, però que no permeti seguir el fil.

Per acabar, voldria assenyalar que durant el procés de traducció he consultat diverses persones versades en el tema (tant en àrab com en català). En el cas de l'àrab, per obtenir informació de primera mà sobre els col·lectius de què tracten els textos i per demanar aclariments sobre les connotacions i la freqüència de les paraules. En el cas del català he demanat consell, bàsicament, en qüestions terminològiques.

4. Traduccions

4.1 Nació i exili en l'experiència queer. Recull d'articles sobre lesbianisme

«La meua llengua és el murmur de l'aigua en el riu dels temporals, els miralls del sol i el blat al camp de batalla. Potser, de vegades, he errat en expressar-me, però seria fantàstica, i no me n'avergonyeix, si substituís el diccionari pel cor.»

Fadwa Touqan

«En aquesta ciutat de les contradiccions vaig descobrir que la seva espiritualitat i els seus pecats m'atreien. Passar del nord al centre del país va suposar per mi passar de tenir desitjos a fer-los realitat. A Jerusalem, la ciutat conservadora, jo era “fora” de l'armari, mentre que al poble era “dintre”. “Fora” allà on ningú no em coneixia, “dintre” allà on tothom proclamava que ho sabia tot de mi.»

Nació i exili en l'experiència queer, Dayna

Dedicatòria:

A les membres d'Aswat³ i a totes les dones a qui mai no hem sentit la veu... fins ara.

Amb profund agraïment ens dirigim a totes les persones que han contribuït a la publicació del llibret *Nació i exili en l'experiència queer*; a les que han donat suport a aquest projecte en particular i a Aswat en general, tant associacions com individus; a l'equip d'informació i publicacions; a l'equip coordinador; a les autores que han participat en el llibret i, finalment, a totes les membres d'Aswat, perquè sense vosaltres no se sentirà la nostra veu.

³ N. de la t. Aswat significa *veus* en àrab.

4.1.1 Presentació

Nació i exili en l'experiència queer és la primera publicació en àrab sobre lesbianisme des d'una perspectiva feminista, en particular, la del col·lectiu Aswat: dones palestines lesbianes. Aquest llibret s'enquadra en una sèrie de publicacions que duu a terme el nostre projecte d'informació i publicacions. Es tracta d'un projecte pretén recopilar informacions, fer augmentar el coneixement i la conscienciació sobre temes com la identitat sexual o el lesbianisme i fer-ne difusió a través del web d'Aswat. Un altre objectiu d'aquestes publicacions és que esdevinguin una via de comunicació entre Aswat i la nostra societat, de manera que ens donin a conèixer i posin sobre la taula aquestes qüestions, que potser encara són desconegudes.

Aquest llibret és un recull d'articles sobre el lesbianisme. Amb els tres primers articles, volem oferir una visió des de l'interior de la societat àrab: exposar les nostres opinions i les d'altres autores sobre el lesbianisme. En els tres darrers, en canvi, hem mirat de recollir plantejaments occidentals que poden assemblar-se a les nostres experiències, amb molts dels quals podem establir ponts.

El primer article és de Rauda Morcos, coordinadora general d'Aswat. La seva aportació mira de proporcionar als lectors i lectores una visió general d'Aswat, de la nostra trajectòria i el nostre missatge, per tal que es facin una idea dels àmbits en què treballem i de la nostra visió política i social. El segon article és de Dayna, una de les fundadores del col·lectiu Aswat. En aquest article («Nació i exili en l'experiència queer») planteja una gran quantitat de qüestions problemàtiques que ens ronden a totes pel cap sobre el significat de *nació*, *emigració* i *exili*; alhora que aborda el tema de com podem viure la nostra identitat sexual en aquesta societat. Per acabar, el tercer article «Drets de la dona i drets de les lesbianes»: cap a un model transversal, és de Rasha Moumneh i conclou així: «Cal que aquells que lluitem per la justícia social pensem en tàctiques més incisives que les que hem fet servir fins ara.» L'article planteja la situació dels gais i les lesbianes al Líban i a la societat àrab en general, així com la relació de la nostra lluita com a lesbianes amb la lluita pels drets humans i els drets de la dona.

D'altra banda, el quart article —«Apunts d'una lesbiana feminista en temps de guerra»— és de Lepa Mladjenovic, una activista lesbiana feminista de Belgrad.

Mladjenovic hi exposa problemes similars als nostres, atès que gran part de nosaltres vivim una situació de guerra i ocupació en els territoris palestins ocupats. El cinquè article és d'una coneguda autora mexicana lesbiana feminista, ja morta, Gloria Anzaldúa i es titula «Moviments de rebel·lia i les cultures que traeixen». L'autora hi fa un plantejament punyent sobre la seva pertinença a «una minoria dins una minoria dins una minoria...», com a dona lesbiana mexicana que viu als Estats Units d'Amèrica. Es pot fer una analogia entre aquestes diferents baules d'opressió i les que coneixem nosaltres com a dones palestines lesbianes. Per acabar, el darrer article d'aquest llibret és d'una famosa autora dels Estats Units, Adrienne Rich i es titula «L'heterosexualitat obligatòria i l'existència lesbiana». Rich hi fa una anàlisi de la visió de la societat envers les lesbianes, alhora que ofereix una mirada detallada sobre aquest tema a occident⁴.

Nosaltres, amb aquest llibret, pretenem consolidar el lligam entre la situació que vivim com a dones lesbianes i la situació que viuen en general les masses populars àrabs, tant al nostre país com als països veïns. A través d'aquests articles i les qüestions que s'hi aborden, sentim veus de dones des de diversos indrets que ens fan arribar la seva anàlisi i el seu plantejament polític, feminista i lesbià; convençudes del nostre compromís a continuar treballant en la mateixa línia que vam prendre a l'inici del camí i que vam consolidar amb els nostres eixos de treball: el projecte de conscienciació i educació, el projecte de suport mutu i el projecte d'informació i publicacions.

Esperem haver aconseguit aportar una veu i un plantejament nous al camp de la informació i la cultura alternatives. Nosaltres continuarem treballant per fer aparèixer pròximes publicacions.

Aswat

⁴ N. de la t. Aquí només presentem els tres primers articles, que són els escrits en àrab originalment. Els altres tres es poden consultar a Internet: el de Mladjenovic només és en anglès («Notes of a Feminist Lesbian during Wartime»), però el de Rich està traduït al castellà i el d'Anzaldúa és escrit en castellà.

4.1.2 La nostra història, el nostre missatge

Rauda Morcos

Per tal d'entendre la necessitat d'Aswat, és important comprendre la situació que va provocar que aparegués. Moltes de nosaltres militàvem en projectes feministes i d'altres érem activistes per la pau i la resistència contra l'ocupació. Cap de nosaltres, però, no tenia un col·lectiu en què pogués combatre la discriminació que vivíem cada dia fruit de ser «una minoria dins una minoria dins una minoria...»

Com a dones palestines lesbianes que vivíem en una societat heterosexual i conservadora, vam fer els primers passos fent pública la nostra homosexualitat. Al començament ho fèiem per nosaltres mateixes; més tard, el nostre entorn ens va demostrar que havíem de continuar lluitant contra l'homofòbia creixent i pel reconeixement de la nostra existència.

L'any 2002, va sorgir una llista de correu electrònic per a dones palestines lesbianes i va convertir-se, així, en el primer espai de seguretat per a les lesbianes de la societat palestina, tant a l'interior de l'estat d'Israel com als territoris ocupats.

El gener del 2003, vam convocar la primera reunió sense saber ni planificar el que comportaria aquesta trobada. A l'agost ja vam decidir començar a organitzar-nos com a col·lectiu: així va néixer Aswat, que va passar de ser una llista de correu electrònic a convertir-se en veu i representant de les dones palestines. El setembre, vam demanar ajuda a Kayan, una organització feminista àrab sense ànim de lucre, registrada a Israel. Kayan ens va donar suport i ens va proporcionar una plataforma organitzativa, i actualment, Aswat treballa com a projecte independent dins de Kayan. De manera que, a partir del 2004 i fins avui, vam començar a acostar-nos a la societat palestina a través dels nostres tres projectes: conscienciació i educació, suport mutu i informació i publicacions.

Moltes dones de la societat palestina vivim o vivíem la nostra identitat sexual en secret. Jo penso que, clarament, això es deu a tres factors. En primer lloc, la nostra posició estructural, perquè com a minoria palestina dins d'Israel no gaudim dels mateixos drets que la resta de ciutadans i ens enfrontem a un racisme brutal. A més, pertanyem a una societat que viu sota un règim d'ocupació: l'exèrcit israelià vulnera els

nostres drets fonamentals i continua construint el Mur de l'Apartheid per forçar la separació dels palestins. En segon lloc, som dones que exercim rols que la societat patriarcal no autoritza. En darrer lloc, la societat ens nega el dret a expressar la nostra sexualitat.

Per desgràcia, aquestes cadenes se sumen a un altre entrebanc, és a dir, la dificultat amb què topen les dones per expressar els seus drets i llibertats nacionals, civils i de identitat de gènere. Com tota societat patriarcal, la societat palestina no accepta i, sovint, rebutja amb hostilitat qualsevol expressió de l'*altre*. Per tant, quan les dones tenen el valor de definir-se més enllà dels límits que els imposen les identitats de gènere i els papers tradicionals i convencionals, s'enfronten a l'exclusió o —encara pitjor— a la violència contra la seva particularitat i el seu cos. De fet, la violència sexual és una de les estratègies per reforçar el silenci i la submissió de la sexualitat de la dona.

Això explica per què les dones palestines pràcticament no s'han organitzat, fins ara, ni s'han atrevit a protestar ni a respondre a aquesta opressió brutal. Tanmateix, l'aparició d'aquest entorn lliure d'opressió va encoratjar unes quantes dones lesbianes a crear un espai de seguretat per poder-hi tractar temes de sexualitat, identitat sexual i lesbianisme.

Aswat es proposa posar a disposició de les dones palestines lesbianes un espai perquè hi expressin el seu jo. Amb els programes d'Aswat, moltes dones poden debatre sobre assumptes com la identitat de gènere i la sexualitat; definir i redefinir diverses formes de feminisme i abordar les tensions entre la identitat nacional i de gènere, com a palestines que viuen dins les fronteres d'Israel i als territoris ocupats.

El col·lectiu Aswat proporciona un espai de seguretat a les dones palestines que es defineixen com a lesbianes, bisexuals, transsexuals, transgènere, intersex i queers. A través d'Aswat les dones tenen la possibilitat de trencar el seu silenci individual i encetar un diàleg continu sobre la situació que viuen dia a dia. A més a més, procurem formar-nos individualment i col·lectivament sobre els drets de les dones i lesbianes i sobre qüestions relacionades amb la identitat de gènere, perquè creiem que el fet d'augmentar la nostra conscienciació ens permetrà posar sobre la taula la situació de les lesbianes a la nostra societat i, per tant, contribuir a establir els fonaments per fer créixer la tolerància i comprensió mútua en la societat àrab palestina.

En conseqüència, Aswat treballa per impulsar la transformació social amb

l'objectiu de satisfer les necessitats d'un dels col·lectius més silenciosos i perjudicats de la comunitat palestina. Aswat mira d'arribar tant a la societat palestina com a la societat local d'Israel i els territoris ocupats. D'altra banda, ens relacionem amb fundacions, col·lectius i individus amb qui tenim afinitat ideològica, a fi de crear una xarxa que serveixi per combatre conjuntament la discriminació a què s'han d'enfrontar les dones palestines lesbianes en diversos àmbits i per reforçar els drets i millorar la situació de totes les dones de la societat palestina.

La nostra força com a dones, lesbianes i palestines no consisteix a triar una sola identitat i prioritzar-la sobre les altres, sinó que insistim que hi ha una manera de crear un espai que les englobi totes tres. Jo sóc aquesta identitat combinada: som lesbianes, som dones i som palestines i aquestes identitats no poden separar-se les unes de les altres.

En definitiva, volem definir un discurs transversal que combini la lluita nacional, de gènere i d'identitat de gènere per tal de prosseguir la tasca de conscienciació sobre els vincles indissociables que hi ha entre totes tres. El missatge que portem a les lesbianes, dones bisexuals, transsexuals, transgènere, intersex i queers de la societat internacional és que la lluita contra l'opressió que duem a terme com a lesbianes no pot separar-se de la lluita per la justícia social i els drets humans per a tothom. De la mateixa manera, els diem que la nostra lluita per la justícia social i els drets humans no pot separar-se de la lluita contra la repressió i la discriminació de drets que pateixen les lesbianes i queers.

Només amb coratge i suport mutu es farà realitat la transformació social i la nostra existència n'és la prova.

4.1.3 Nació i exili en l'experiència queer

Dayna

Va ser el moment en què vaig abandonar un poblet al nord per anar cap al Gran Jerusalem. No només vaig emigrar des d'un indret remot i aïllat anomenat *poble àrab* cap a la ciutat de les llums vermelles, la delinqüència i el sexe; sinó que a més es tractava de passar d'un lloc caracteritzat per les relacions d'afecte i familiaritat a una ciutat plena de contrastos impossibles: des de la religiositat extrema fins al laïcisme extrem, des de les polítiques institucionalitzades fins a l'anarquisme; des de les mesquites, les esglésies i les sinagogues fins als bars i la vida secreta dels queers. Una ciutat on els posts de control d'Israel dibuixen les fronteres entre àrabs i jueus; però, alhora, la ciutat en què els jueus sempre topen amb els àrabs en conflictes inevitables i, de vegades, violents. En aquesta ciutat de les contradiccions vaig descobrir que la seva espiritualitat i els seus pecats m'atreïen. Passar del nord al centre del país va suposar per mi passar de tenir desitjos a fer-los realitat. A Jerusalem, la ciutat conservadora, jo era «fora» de l'armari, mentre que al poble era «dintre». «Fora» allà on ningú no em coneixia, «dintre» allà on tothom proclamava que ho sabia tot de mi.

A Jerusalem oriental, la part palestina, hi havia gent que en veure'm es quedava perplexa: era un noiet o bé un turista espanyol? A Jerusalem occidental, la part israeliana, m'acusaven erròniament de ser una terrorista àrab i, per això, cada dos per tres m'aturaven per comprovar el meu carnet d'identitat. Llavors, el meu aspecte els desconcertava perquè no era l'aspecte d'una típica dona àrab religiosa. Cada part se sorprenia d'una manera diferent. Jo vaig continuar movent-me amunt i avall entre els espais polític-socials. Radua Morccos descriu l'emigració en aquest poema:

Deixaré una ciutat, una casa, un sostre, un llit.

Deixaré un indret o, fins i tot, la meva vida.

Forçada a emigrar a la meva terra, el meu país.

Sóc presonera a casa, a la meva terra, al meu país.

Deixaré una ciutat i un indret

el primer cop vida que parteixo.

Vaig de dol per tu, Tel Aviv,

ciutat de la meva joventut.
Nena, noia, dona era al poble.
Violència i crueltat és tot el que el meu cos recorda.
Noia, estudiant, dona era aquí
lesbiana, palestina i víctima, així recordo
el suïcidi
a Tel Aviv.
Lesbiana, palestina, poeta i amant.
Ciutat del meu present, ja t'abandonó.
Forçada a emigrar en la meva terra, a casa meva.
Clandestina a tot arreu
sense la identitat d'enlloc ni poesia.

En aquest poema, l'activista lesbiana palestina Rauda Morcos descriu com va emigrar des del poble a la ciutat israeliana i jueva de Tel-Aviv. Explica com la seva identitat es va transformar de sobte: al poble es definia com a dona víctima de la violència i l'hostilitat; mentre que a la ciutat s'identificava com a lesbiana, feminista i palestina, presa de la desesperació. El fet d'emigrar a un espai estrany va permetre que florissin les seves opinions polítiques i que es definís com a lesbiana, cosa que era impossible al seu poble perquè la violència havia esdevingut gairebé com l'experiència de la presó. A la ciutat, Rauda Morcos s'alliberava; tanmateix, era l'única en el seu exili. Aquest sentiment la va portar fins al punt del suïcidi. Després, va divagar perduda per la ciutat per convertir-se en clandestina allà on s'establia, amb una identitat que no trobava en ningú altre.

La idea de l'emigració —el viatge des del poble familiar a la ciutat dels desitjos— va cobrar un significat important. Percebia una gran distància entre els dos llocs, quan reflexionava sobre l'essència de la identitat i sobre quin paper havia de agafar quan arribés: el d'estudiant aplicada que torna a casa o bé el de feminista inquieta que només parla de l'opressió i la repressió. Em camuflava en aquí i allà, almenys així és com ho veia, i no era jo, si és que és cert que el jo existeix.

El moviment i la identitat van passar, irrevocablement, a ocupar gran part de la meva vida i, fins a cert punt, es van convertir en un factor important de la meva

supervivència. Emigrava per aprendre, de la mateixa manera que emigrava per fugir de la ciutat assetjada. Aleshores em preguntava: per què la gent es desplaça d'un indret a un altre? Emigrar té sempre un significat de llibertat i alliberament? Per què els queers — almenys aquells que viuen en societats regides per diferents patrons extremistes— van a la recerca de la seva sexualitat a un altra banda, lluny de la seva Nació d'origen? Què els passa, als queers que es desplacen? Senten les cadenes de la llibertat com jo les sento o bé troben l'alliberament autèntic perquè són estrangers i singulars o perquè són «fora», en algun lloc llunyà?

Dissertació sobre la Nació i l'exili

El pensament estructuralista redueix la Nació a l'adaptació a l'origen pur, a la familiaritat i la materialitat. El diccionari Oxford dona la següent definició de Nació⁵: «Indret, zona o estat a què una persona pertany, envers el qual sent afecte i en el qual troba refugi, tranquil·litat i satisfacció». Aquesta definició, basada en la concepció occidental, barreja els conceptes de Nació i llar, cosa que ha suscitat molt d'interès: David Morley defensa que la Nació només es perfila i s'erigeix a partir de l'estructura material (2000:19), de manera que sempre s'ubica en un lloc concret. En canvi, John Durham Peters descriu la Nació d'acord amb la concepció nòmada. En aquest cas, la Nació és canviant i itinerant en aquesta dualitat precisa: és a tot arreu sense tenir un territori permanent. De fet, la Nació ja es troba en la vida nòmada mateixa, sense l'esperança ni el somni d'una Terra. Per tant, això marca una diferència amb el pensament dominant, que afirma que tota Nació va lligada a un lloc delimitat i concret. En la vida nòmada, la Nació no està desvinculada del territori, ans al contrari: és en un territori que es modifica i es renova. Així, se'ns desperta un possible interrogant: el canvi constant de territori no en provoca la pèrdua? I, si hi responem filosòficament, direm que no hi ha cap pèrdua de territori que no vagi acompanyada de renovació i d'inspiració de la vida nòmada. Sens dubte, els nòmades estableixen una Nació i la revoquen per renovar-la tot seguit, sense desitjar cap Nació concreta i ni tan sols aspirar-hi. De fet, un dels seus trets fonamentals és que no tenen cap necessitat de possessió.

D'altra banda, es diu que l'exili és com una extirpació material resultat de la violència, la guerra o la pobresa, que allunya l'exiliat de la seva Nació o país. Segons

⁵ N. de la t. Aquesta definició és traduïda de l'àrab, no s'ha pogut trobar la referència al diccionari Oxford.

Edward Said, l'exili és el resultat del desarrelament sentimental i territorial: és «la separació forçosa i irreparable entre una persona i el seu lloc d'origen, entre un mateix i la seva veritable Terra» (Íbid: 173). Els exiliats són arrencats de les seves arrels geogràfiques i el seu passat, de manera que tenen una necessitat imperiosa de reconstruir el passat perdut i el present extraviat mitjançant l'anhel de pertànyer a un poble renovat.

Al pròleg del llibre *Nació, Exili, Terra*, Hamid Naficy (1999) analitza diversos factors materials que porten a l'exili, així com altres factors socials —és a dir, ni materials ni geogràfics— que poden conduir a l'exili dins la Nació. De vegades l'ésser humà es veu forçat a exiliar-se però no té ganes de tornar a la Nació. També pot ser que regressi a aquell territori, però que ja no hi trobi una Nació: «torna a la Nació sense arribar-hi, és un nòmada, però a l'exili» (Íbid :3).

La Nació a l'exili i l'exili a la Nació

Podem parlar d'aquestes dues experiències per separat? Distingim entre Nació i exili com es reflecteix en la literatura? Per mirar d'analitzar aquestes idees, primer cal que establim la jerarquia entre totes dues. A partir d'aquí es desprèn que l'experiència de la Nació rep aprovació i gaudeix connotacions positives i aprovació, mentre que l'exili es descriu negativament i com a manca de Nació. D'acord amb Jaques Derrida, hem de reordenar les idees i plantejar-nos fins a quin punt n'hem de conservar les definicions i la jerarquia. Fixem-nos que sempre coneixem les idees, així com les experiències, segons les relacions que tenen les unes amb les altres. Llavors, què passa quan invertim aquestes relacions? Què passa quan no podem separar ni distingir les experiències?

Smadar Lavie (1996) assenyala en el seu article la contradicció que suposa el fet que la Nació es trobi en l'exili i en un territori estranger. Segons Lavie, la Nació no es redueix a un país, a un lloc d'origen o de naixement, ni tampoc a un espai de familiaritat i proximitat; sinó que allò que la defineix és un estat de pertinença i el reconeixement de l'imaginari associat a la Nació.

En els seus estudis sobre el ciutadà palestí i el jueu mizrahim⁶ a Israel, Lavie fa palès l'aïllament que senten totes dues societats en l'espai que suposadament és la Nació. El jueu mizrahim —que considera que l'estat d'Israel encarna la comunitat jueva

⁶ N. de la t. Jueus que viuen a Israel, procedents de països de majoria musulmana.

històrica ideal— viu, en realitat, sota la dominació de l'estat jueu europeu (asquenazita⁷), de manera que se sent exiliat dins el seu propi estat i no hi troba la seva veritable Nació. Passa exactament el mateix amb el palestí ciutadà d'Israel: viu dins d'un estat jueu i europeu allà on hi havia la seva Terra d'origen, cosa que comporta una situació de gran aïllament i exili. En aquests casos es posa en relleu que la Nació no és a la Terra, sinó que esdevé una idea imaginària, fràgil, semiimpossible, que habita a la frontera entre la Nació d'origen i la Nació anhelada.

L'experiència de les persones homosexuals: la Nació a l'exili i l'exili a la Nació

Per tal de comprendre l'exili i la Nació, faré servir l'experiència dels queers. La llibertat sexual no és només un tema rellevant des de la perspectiva social i de la informació, sinó que sobretot és una qüestió d'identitat social i política. Es tracta d'una situació antropològica i social que es desplaça constantment entre el centre i els extrems. De vegades, els queers fugen de la Nació a la recerca d'un lloc de pertinença, un espai on hi trobin serenitat.

A partir de dos articles d'Anne-Marie Fortier (2001, 2003) parlaré del concepte de llibertat sexual com a identitat i com a posició social que no es pot desenvolupar plenament ni en la Nació ni en l'exili. D'una banda, totes les queers, sense excepció, se senten exiliades i sotmeses als patrons socials heterossexuals dins la seva Nació. De l'altra, quan fugen d'aquelles societats que els són hostils, han de reconstruir la Nació en l'exili, de manera que la Nació es fa present en l'exili. Llavors, la Nació i l'exili es fonen l'un en l'altre. De fet, en la distància que els separa, existeixen i desapareixen al mateix temps.

L'exili en la Nació: la migració dels queers en la Nació d'origen

Molts queers, quan parlen del fet d'amagar-se, fan referència a elements com ara la tranquil·litat, la familiaritat i la pertinença a la Nació. Per a aquells qui viuen en una societat regida per l'obligatorietat dels patrons heterossexuals —amb pràctiques com prometre's, casar-se, construir una família i amb hàbits socials basats en l'heterossexualitat— la Nació es transforma en un espai d'autonegació i d'ocultació

⁷ N. de la t. Famílies jueves alemanyes que van dispersar-se pel sud i l'est d'Europa a partir del segle XII. Constitueixen la majoria de la població jueva.

estricta, pel que fa a llibertat sexual. Això provoca que, a l'hora de fer públics els desitjos i les opcions individuals que són incompatibles amb les tradicions, aquests sentiments de serenor i tranquil·litat siguin substituïts per la por. Llavors, els lligams de familiaritat i afecte es redueixen i, així, la Nació esdevé un exili.

En les societats regides pels patrons socials heterosexuels, que neguen la identitat homosexual, la identitat dels queers no és legítima, ni tan sols és⁸. És per això que els queers se n'allunyen, perquè creuen que trobaran la Nació que desitgen «allà», en un altre país (Fortier 2001:407, 2003:2); mentre que la Terra de la seva infantesa esdevé país d'exili. En alguns casos, les societats heterosexuels neguen l'existència dels queers, els impedeixen de mostrar-se i els empenyen a emigrar i exiliar-se, tant físicament com sentimentalment.

La Nació a l'exili: la Nació dels queers «fora»

Quan l'exili esdevé Nació, els queers troben en la seva condició d'exiliats un retorn a la Nació (Fortier 2003:2). A les ciutats on poden fer-se visibles —encara que no siguin totalment acceptats—, pensen que la seva identitat sexual ja no serà un motiu de discriminació, sinó que es trobarà entre els patrons socials tolerats. Gràcies a aquestes suposicions, arriben a sentiments de familiaritat que associen a la Nació materna, cosa que, de vegades, els porta a construir una família amb membres dels col·lectius de queers.

Els queers s'imaginen que en l'exili podran trobar el lloc, les arrels i la identitat que havien perdut al seu país. Per això, molts emigren amb l'objectiu de mostrar la seva veritable identitat sexual sense por ni inquietud i, alhora, retrobar-se amb els sentiments d'identitat i pertinença extraviats. Al país d'exili, la seva experiència consisteix a recuperar la posició social, que és l'element clau que els ha portat a partir o exiliar-se des de la Nació materna cap a un nou territori (de vegades, un estat occidental). De fet, és durant aquest procés de recuperació que arriben, paradoxalment, a la Nació.

Entre dues aigües: ni Nació ni exili

En la nostra recerca sobre els punts de contacte entre la Nació i l'exili, hem de

⁸ El procés de negació de la identitat sexual s'assembla a la colonització: el colonitzat —tot i que roman a la Nació— perd el dret polític nacional, amb la qual cosa perd metafòricament la Nació. De manera que el colonitzat esdevé un exiliat a l'interior de la Nació.

ser conscients de la impossibilitat d'arribar totalment a la Nació o l'exili. Els queers senten que la Nació és aquell lloc on no se'ls permetia fer-se visibles en la societat. Això, tanmateix, no esborra el record de la Nació que han deixat enrere. L'enyoren sempre. Per això intenten plantar cara als sentiments de violència i aïllament i deixar-los enrere, alhora que miren d'expressar estima envers el seu primer entorn «natural» i Nació. Alguns es comuniquen amb aquest entorn «natural» gràcies a una llengua compartida i un llegat cultural com ara la cuina o la música.

Encara que canviïn de Terra, els queer sempre pensen en la Nació i rememoren records del passat, ja sigui en la consciència o en el dia a dia. Conserven tradicions populars, mantenen vius els rituals i les dates assenyalades, alhora que estableixen lligams entre la Terra d'origen i el país on s'han exiliat —la nova Terra—, que esdevé altre cop, país d'exili.

La contradicció rau en les esperances dipositades en la nova Nació, les quals estan íntimament vinculades al llegat cultural, la llengua i els valors deixats enrere. Així, trobar una veritable Nació es fa impossible, tant en l'exili com en la Nació materna. En sorgeix una altra, però. Una Nació que arrela entre la Nació i l'exili, entre el nou i el vell-perdut, entre el record i l'oblit. La veritable Nació queda parcialment incompleta, ni aquí ni allà. Malgrat això, els queers proclamen que mai més no tornaran a amagar-se «allà», sinó que es faran visibles «aquí».

Referències bibliogràfiques

Fortier, Anne-Marie. «'Coming Home': Queer Migrations and Multiple Evocations of Home». *European Journal of Cultural Studies*, 4 (4), p. 405-424 Nov. 2001.

Fortier, Anne-Marie. «Making home: Queer Migrations and Motions of Attachment». Department of Sociology, Lancaster University, UK: Nov. 2003.

Lavie, Smadar. «Blowups in the Borderzones: Third World Israeli Authors' Gropings for Home». Inclòs en: Lavie, Swedenburg (eds.) *Displacement, Diaspora, and Geographies of Identity*. Durham, NC: Duke University Press, 1996, p. 55-96.

Morely, David. *Home Territories: Media, Mobility, and Identity*. New York: Routledge, 2000.

Naficy, Hamid. «Framing Exile: From Homeland to Homepage». Inclòs en: Naficy (ed.) *Home, Exile, Homeland: film, media, and the politics of place*. New York: Routledge, 1999, p. 1-13.

Morcos, Rauda. «Poem 3» 2003.

Peters, John Durham. «Exile, Nomadism, and Diaspora: The Stake of Mobility in the Western Canon». Inclòs en: Naficy (ed.) *Home, Exile, Homeland: film, media, and the politics of place*. New York: Routledge, 1999, p. 17-41.

Said, Edward. «Reflection on Exile». Inclòs en: *Reflections on Exile and Other Essays*. Harvard University Press, 1984, p. 173-186.

4.1.4 Drets de les dones i drets de les lesbianes: cap a un model transversal

Rasha Moumneh⁹

La Declaració Universal de Drets Humans estipula que es tracta de drets inalienables —és a dir, que són inherents a l'ésser humà—, que són indivisibles —és a dir, que no hi ha prioritats d'uns drets sobre els altres— i que estan vinculats recíprocament —és a dir, que els drets polítics, per exemple, estan lligats a la llibertat d'expressió, que està unida al dret de culte, que alhora està relacionat amb el dret a la intimitat, etc.

Al Líban, malgrat que la Declaració Universal de Drets Humans és una part bàsica de la Constitució, hi ha molt poques ONG que lluitin pels drets humans sense pressuposar l'existència de jerarquies particulars entre els diferents drets i que, per tant, n'hi ha alguns que arriben —per la seva naturalesa— després dels altres. Aquesta jerarquització, si bé no és sempre una qüestió de principis, almenys ve dictada per l'estratègia organitzativa. Quan es construeix sobre aquesta lògica, hi ha drets que es passen per alt, perquè ara, com ens diuen, no toca lluitar per això, hi ha temes molt més importants que cal tractar.

La situació és irònica perquè les organitzacions de drets humans marginen els drets de les dones, les organitzacions pels drets de les dones marginen els drets de les lesbianes i les organitzacions pels drets dels gais marginen els drets de les lesbianes. Mentre tot el sistema social i polític es desentén d'aquests drets, nosaltres estem enfeinades debatent sobre quin és el més important.

Per abordar aquestes idees intentaré desfer les hipòtesis que les sostenen i em centraré a relacionar-les amb la decisió que hem pres, com a societat, de dividir els drets en grups ben definits. M'agradaria encetar un debat sobre com podem forjar un marc general de treball polític i social en harmonia amb el text i l'esperit de la Declaració Universal de Drets Humans.

És natural que, per pensar, ens ajudem dels conceptes de divisió de les identitats i, per tant, reflexionem sobre quines són aquestes identitats: homosexual o heterosexual,

⁹ Rasha Moumneh, activista política i feminista al Líban, té un màster en antropologia social.

home o dona, negre o blanc, libanès o sirianès, cristià o musulmà. Inevitablement, sempre necessitem un aparell de classificació gràcies al qual ordenem el món que ens envolta. Ara bé, les maneres que triem per dur a terme aquestes catalogacions tendeixen a ser contingents, és a dir, en qualsevol societat, de qualsevol època, les classificacions varien en funció del temps i l'espai i estan sotmeses a les estructures socials i de poder.

Els grups identitaris es basen en la relació amb l'«altre», amb qui confronten la identitat pròpia: sóc una dona i no un home; sóc homosexual i no heterosexual. Tot i que aparentment això no presenta cap problema, en realitat nega les característiques dels qui queden fora d'aquesta classificació. Què passa amb aquells que es troben entre els grups? Per exemple, on queden les persones bisexuals? On queden les persones transgènere en el sistema de gènere binari home-dona? Hi ha qui ha provat de fer-los encaixar en una o altra banda, però de fet pateixen la marginació, l'exclusió i l'ocultació. Per tal de capgirar aquesta situació, van alçar la veu per cridar: «Ja n'hi ha prou!». D'aquesta forma, almenys, van poder posar en dubte la legitimitat de la classificació binària.

Fixem-nos per un moment en els bisexuals i els seus drets. Els gais no solen tenir simpatia envers els bisexuals, perquè —segons creuen— el concepte de bisexualitat fa entrar en crisi la idea de qualsevol moviment pels drets dels gais. Com es pot construir un moviment basat en un grup identitari ben clar —en què l'individu es defineix per mitjà de la identitat de gènere de les persones per què se sent atret— i que després s'expulsi aquest individu al·legant que el que compta no és la seva identitat? Llavors, una persona s'autodefineix segons les seves potencialitats ocultes? La bisexualitat, que encarna diferents possibilitats en el concepte d'identitat sexual, suposa una amenaça per a molts gais, tant en l'àmbit personal com en el d'organització política. A més, com que els gais han construït el seu món i la seva política sobre la premissa que l'orientació sexual és fixa, immodificable i heretada des del naixement; aleshores és natural que reneguin d'un col·lectiu que afirma que l'orientació sexual no és estable ni invariable i que, de fet, és completament mal·leable.

A més d'aquesta exclusió rotunda, la classificació de les identitats presenta un altre problema, perquè, en contra del que se suposa, no es tracta d'una categorització universal. No hi ha gais i lesbianes arreu del món. De fet, la diversitat sexual és més àmplia: en moltes cultures l'expressió d'una sexualitat alternativa no concorda amb el

model «homosexual» que nosaltres coneixem. La idea d'una identitat sexual integral, com a part inalienable d'un mateix —i que requereix, necessàriament, fer pública l'homosexualitat— és una idea occidental basada en la classe social. Ara bé, amb això no volem dir que aquesta idea no és vàlida, sinó —simplement— que és occidental i, per tant, no es pot aplicar a tot arreu. Més endavant tornaré sobre aquest punt.

El tercer problema que comporta la classificació de les identitats té relació amb l'organització política. Quan fem al·lusió a una organització que lluita pels drets dels gais o els drets de les dones, suposem l'existència de col·lectius homogenis anomenats «els gais» o «les dones», els quals tenen preocupacions específiques desvinculades de la resta de problemàtiques, com ara els drets socials o la justícia econòmica. En la història dels moviments socials veiem que les diferències de classe, de raça o d'orientació sexual xoquen amb aquest concepte d'unitat. Per exemple, les necessitats de les dones pobres de Bekaa¹⁰ són completament diferents de les necessitats de les dones de classe mitjana de Trípoli¹¹ o de les lesbianes de Beirut. Per a les organitzacions feministes és un repte mirar d'abordar les necessitats de totes les dones, per sobre de les seves diferències, i aspirar a fer realitat una justícia veritable i palpable, que deixi enrere la justícia legal oficial. De manera que, per exemple, totes les organitzacions feministes del Líban dediquen molts esforços a la representació política i parlamentària de les dones deixant de banda altres qüestions. És evident que nosaltres donem suport a la representació política, i no hi trec importància, però em pregunto quina influència té sobre les dones pobres de Bekaa.

Aquest gran interès per la representació política s'explica per dos motius. En primer lloc, els diners de les donacions. Avui, al món àrab, gran part dels moviments feministes estan convertint-se en ONG, les quals depenen fonamentalment del suport extern. Les organitzacions que les financen solen fixar l'agenda de les ONG locals, que, al seu torn, segueixen directrius mundials. Tanmateix, aquestes directrius no sempre són les millors. En segon lloc, la majoria d'organitzacions feministes del Líban formen part de la burgesia i, en els cercles electorals, es limiten a representar les necessitats d'aquesta classe sense abordar les necessitats de la majoria.

Exposaré dos altres exemples que reflecteixen com la suposició de l'homogeneïtat, l'exclusió i la preocupació per representar les necessitats de les minories

¹⁰ N. de la t. La vall de Bekaa es troba a l'est del Líban i és una de les zones més pobres del país.

¹¹ N. de la t. Trípoli és la segona ciutat més important del Líban i està situada al nord del país.

ens influeixen a nosaltres i afecten les nostres experiències a l'associació Helem¹², en què ens queda per davant una llarga batalla. El primer és l'exclusió de les dones dels moviments pels drets dels homosexuals i el segon és l'aparició de l'homonacionalisme¹³.

Una de les dificultats principals amb què ha de bregar Helem és el baix nombre de dones que en són membres i el poc pes que tenen. Es tracta d'un problema compartit per moltes organitzacions que treballen pels drets dels gais. Durant el desenvolupament del moviment gai als EUA als anys 70, les lesbianes es van escindir per formar col·lectius independents lluny de la dominació masculina, perquè consideraven que les línies de pensament i acció d'aquests moviments no tenien en compte les seves necessitats. Tot i que gais i lesbianes coincideixen en l'orientació sexual, tenen necessitats diferents, perquè les lesbianes s'enfronten a una doble marginació: en primer lloc perquè són dones (pel que fa a la identitat de gènere) i en segon lloc perquè són lesbianes (pel que fa a l'orientació sexual). Les lesbianes han aconseguit trencar dos temes tabú: l'homosexualitat i l'activitat sexual femenina. De manera que la lluita dels gais és diferent de la lluita de les lesbianes i els moviments reivindicatius han de d'admetre i comprendre aquestes diferències per tal d'abordar-les. Tanmateix, sovint això s'ignora, perquè el fet de reconèixer-ho implicaria aprofundir en les qüestions feministes i la majoria s'estima més deixar aquests assumptes a les dones. En conseqüència, no hi ha lloc per a les lesbianes ni en els moviments gais ni en les organitzacions feministes, que miren de fer-les tornar als moviments gais o les ataquen obertament. Per això, al final es produeix una nova ruptura, que fa que les lesbianes s'organitzin pel seu compte.

El segon exemple que exposaré és el fenomen de l'homonacionalisme que he esmentat més amunt. El març del 2007 una associació humanitària pels gais i lesbianes i el col·lectiu pels drets dels gais OutRage! es van manifestar a Londres a favor dels drets civils i les llibertats i en contra de l'ascens de la dreta feixista, racista, homòfoba, misògina i grups ultranacionalistes al Regne Unit. És cert que ja esperàvem veure aquests dos grups junts a totes les manifestacions, no ens va sorprendre. Ara bé, l'objectiu de la seva ira eren els musulmans i la seva «cultura subdesenvolupada».

¹² N. de la t. Helem és una associació libanesa sense ànim de lucre que treballa per millorar la situació legal de les persones LGTB. En àrab, *helem* significa somni.

¹³ N de la t. L'homonacionalisme és un corrent polític que basa la seva defensa dels drets LGTB en posicions racistes i xenòfobes, és a dir, sosté que l'homofòbia és un tret característic exclusiu de les persones i societats que no són ni blanques ni cristianes.

Curiosament, la majoria d'aspectes que consideraven característics del «subdesenvolupament» dels musulmans eren els mateixos eixos d'acció de col·lectius que donaven suport a la manifestació. Tot i això, comprenien totalment l'amarga veritat, és a dir, que el Partit Nacional Britànic no volia alliberar les dones ni tampoc els negres de l'est de Londres. Aquest és un bon exemple sobre com es troba i es propaga el racisme ocult rere l'embolcall dels «drets humans».

George Bush va tornar a justificar la guerra a l'Afganistan dient que alliberaria de l'esclavitud les dones musulmanes marginades, tal com proclamava OutRage!. Aquest col·lectiu feia una crida a mantenir les tropes americanes i britàniques a l'Irak, a fi de «protegir» els gais i les lesbianes de la violència creixent a què s'exposaven, que —de fet— era conseqüència directa dels atacs al país. Els col·lectius pels drets dels gais com OutRage! no representen els interessos de les persones homosexuals de l'Irak ni de la resta de països àrabs, sinó que representen un salt des d'allò que Leila Ahmed anomenava «feminisme colonial» cap a la «colonització dels drets dels gais i lesbianes».

Queda clar, per tant, el perill que comporta encasellar tots els gais i lesbianes en un sol sac i passar per alt els diversos eixos d'opressió —com ara la raça, la classe, el gènere o l'orientació sexual—, els quals poden presentar-se per separat o bé entrecreuats en múltiples contextos, de manera que generen una situació concreta en cada cas.

Ja explicat més amunt que la identitat homosexual clarament definida no és universal i, com sabem, al món àrab, la construcció cultural de les diferències sexuals no s'estructura segons el model homosexual. Recordo que una vegada vaig tenir una conversa amb un home que era fora d'un local nocturn de Beirut, conegut perquè el freqüenten gais. L'home insistia que ell no era gai, tot i que tenia relacions sexuals amb homes, perquè ell era l'«actiu» (amb altres paraules, que feia d'«home» en les relacions sexuals); mentre que els gais, segons ell, només eren aquells que feien el paper de «dona». Durant la conversa, em va dir que un bisexual no podia fer de dona, perquè això suposaria una forta contradicció: si li agradaven les dones, llavors havia de ser actiu sens dubte! Efectivament, aquesta és la concepció predominant de l'orientació sexual, tant al món àrab masclista com en altres societats patriarcals i cultures dominades pels homes, com passa a l'Amèrica Llatina. De manera que la definició de l'orientació sexual no es fa segons la identitat de gènere de la persona amb qui te'n vas al

llit, sinó segons el paper que tens en les relacions sexuals. Si analitzem amb detall aquestes societats, trobem que les cultures masclistes posen de manifest el desig homosexual. Per exemple, els homes s'agafen de la mà pel carrer, s'abracen, es foten hòsties o es toquen el penis els uns als altres. O sigui que la qüestió principal no és «amb qui» sinó que, fins a cert punt, és «com». Fins i tot entre aquells gais àrabs amb una identitat que s'ajusta al concepte occidental, hi ha un rebuig a reconèixer-se com a aquella persona amb qui es practica el sexe, és a dir, com al passiu de la relació.

En aquest context s'obren molts interrogants com ara: fins a quin punt els moviments homosexuals poden abordar aquestes qüestions sense marginar aquests homes que no es defineixen com a gais? La solució passa per inserir-los en els models adequats d'homosexualitat? Molts dels homes que tenen relacions sexuals amb homes es casen amb dones i després els són infidels amb altres homes. Llavors, cal ajudar-los perquè s'acceptin com a gais —i així evitar que es casin amb dones— o bé cal que la societat accepti la infidelitat en el matrimoni? Tots aquests punts orbiten al voltant del concepte d'identitat de gènere i els rols socials, encarregats de perfilar la noció que té tothom d'home i de dona.

Ara m'agradaria examinar detingudament el lesbianisme, segons la concepció sexual basada en les figures de l'actiu i el passiu, que no és deguda a la mera casualitat. La sexualitat femenina lèsbica s'oculta rere l'heterosexualitat i no existeix en absolut ni als plafons publicitaris ni a les cançons artístiques. Aquesta posició que ocupa revela la dominació masculina amb la seva representació engegadora.

De manera que cal construir un moviment feminista potent que s'oposi a la construcció masclista, que domina el cos de la dona i, fins i tot, més enllà dels límits del cos. Si no, no podrem assolir els objectius dels moviments que lluiten pels drets de les minories sexuals ni, per tant, els propòsits del moviment feminista —que combat l'opressió de les minories sexuals— perquè el problema rau en la totalitat del sistema establert. Les lleis que persegueixen l'homosexualitat, que donen cobertura a assassinats sota el pretext de l'«honor de família» i que declinen la responsabilitat del violador, configuren una estructura sòlida emprada pels estats per apoderar-se del cos de la dona, limitar-li la llibertat i legislar sobre què se li permet i què se li prohibeix. Els moviments homosexuals, en tots els països en què han experimentat un avenç substancial, han comptat amb l'ajuda dels moviments feministes. Per desgràcia, però, el moviment

homosexual al Líban treballa en un buit feminista. Atès que a totes les dones, ja siguin lesbianes o heterosexuals, se'ls nega l'activitat sexual; com poden sorgir aquests moviments homosexuals sense ocupar-se de les qüestions feministes? Sota quina lògica se separa la situació de les lesbianes de la de les seves germanes heterosexuals, que pateixen les prohibicions masclistes i la repressió autoritària?

Després d'haver comentat l'essència del concepte d'orientació sexual i els seus vincles amb altres qüestions, ara podem passar a punts més concrets. L'associació Helem rep moltes crítiques, fins i tot per part de persones que simpatitzen amb els homosexuals i exigeixen que se'ls concedeixin drets, però que, en canvi, no lluiten pels drets dels heterosexuals i miren amb menyspreu les relacions sexuals extramatrimonials i les relacions dels amants als afores de Beirut. Aquí rau el problema de l'individu al món àrab: el concepte d'individu no existeix fora de la família, cosa que mina les llibertats individuals i el dret a triar la parella. Això no es limita a l'àmbit teòric, sinó que s'estén a les lleis i a la legislació sobre l'estatut personal. Per exemple, al Líban no ens registrem com a individus, sinó com a membres d'una família i tothom queda registrat a la casella del pare. Aquest sistema burocràtic es basa en sectarisme masclista que impregna tota l'estructura social, mentre que el règim afirma que serveix per a conservar els lligams i els valors familiars. Si l'individu fos el pilar fonamental, llavors desapareixerien les diferències no només entre homes i dones, sinó també entre les dones, en relació amb les lleis d'estatut personal. Tot plegat debilitaria la dominació masculina i el confessionalisme, de la mateixa manera que permetria crear normes bàsiques que reforcessin les llibertats individuals i recuperar la força que el règim ha espoliat als individus.

Per tant, no porta enlloc preguntar-se si el feminisme té prioritat sobre el lesbianisme o viceversa. Només hi ha una batalla: la batalla per la victòria de l'individu sobre els sistemes masclistes que controlen el cos, la batalla pel laïcisme i el respecte a les llibertats individuals.

En vista d'aquests fets, quin paper hem de prendre quan les lesbianes són marginades dels moviments feministes i dels moviments gais; els homosexuals, dels moviments pels drets humans; les dones, dels moviments d'esquerres, mentre que les qüestions d'esquerres no figuren a l'agenda dels moviments feministes?

He començat criticant les polítiques que es basen en identitats separades. Per

acabar, vull fer una crida a adoptar polítiques de lluita basades en el reconeixement de la interseccionalitat entre tots aquests eixos d'opressió entrecreuats, que no es poden abordar per separat. M'agradaria veure un moviment que s'esforcés per assolir la justícia social i que, dintre de l'organització col·lectiva, donés valor als vincles des de la diversitat, en comptes de treballar partint de les identitats d'un col·lectiu delimitat. Es tracta de no perdre ni els punts d'unió entre nosaltres ni les fonts de transformació real: cal que aquells que llitem per la justícia social pensem en tàctiques més incisives que les que hem fet servir fins ara.

4.2 Quin moviment polític hi ha al Líban? Debat sobre el feminisme i la qüestió queer

Extret de *Kohl: revista de recerca sobre cos i gènere*. Número 1, volum 1 (estiu del 2015)

Introducció

Inaugurem la secció “Converses” de la nostra revista convidant cinc activistes feministes-queer que treballen o han treballat juntes en diferents espais feministes-queers, com grups de suport i solidaritat, associacions civils, entitats privades i organitzacions no governamentals. Les uneixen vincles polítics, professionals i personals, que es remunten al 2008 i 2009. Aquestes relacions han travessat diferents etapes: han experimentat la proximitat i la llunyania; l'acord i, també, la divergència fruit de diversos motius, els més rellevants dels quals han estat les discrepàncies polítiques i organitzatives en els grups i col·lectius en què participaven. Actualment tenen entre 25 i 35 anys, viuen a Beirut i pertanyen a àmbits professionals diversos: el treball polític i social, l'advocacia, l'ensenyament, la recerca i la producció cinematogràfica.

Proposem a les participants un debat sobre el moviment polític al Líban: què significa, com es manifesta i en quina situació es troba avui. Aquesta conversa pretén definir el concepte de *moviment polític* i les múltiples crisis que ha viscut; descriure les experiències de les participants en diferents contextos feministes-queers; abordar el valor de l'organització política col·lectiva en el marc libanès i tractar els lligams personals i socials que han acabat per produir determinats grups i col·lectius polititzats. La primera reunió va tenir lloc el dia 10 de maig del 2015 a casa d'una de les participants i va allargar-se dues hores i mitja. El 24 de maig hi va haver una segona trobada que va durar dues hores, durant la qual es va reprendre el debat sobre la tasca política dels col·lectius i associacions de queers, homosexuals i feministes al Líban.

Pel que fa a la representativitat, cal assenyalar les participants intervenen basant-se en les seves experiències i opinions personals i, per tant, no representen cap grup, col·lectiu ni associació: parlen exclusivament en nom seu, fins i tot quan s'expressen en

plural.

En transcriure el debat, hem emprat pseudònims a fi de preservar la intimitat i la integritat de les participants.

Sanaa: Què significa per vosaltres *moviment polític*? Com el definiríeu?

Ghenwa: Jo el veig fraccionat, mancat d'interseccionalitat¹⁴. La veritat és que ens hem dividit moltíssim. Al principi hi havia el col·lectiu gai; després el col·lectiu de lesbianes; més endavant, el queer; a continuació, el transgènere; després, el feminista. Hi ha una veritable divisió. A més, també hi ha una separació entre aquelles que aposten per una lluita política i les qui s'estimen més una lluita despolititzada. Jo crec que no tenim un objectiu comú.

Sanaa: Però si poguéssim parlar de *moviment polític* des d'una perspectiva teòrica — és a dir, prèvia a la pràctica— què significa per tu aquest *moviment*?

Ghenwa: Jo el veig més aviat com un “col·lectiu” o “grup de persones”, al marge de la definició acadèmica que pugui anar associada a cadascun d'aquests dos termes. Un grup de persones unides per un objectiu comú, conscients dels punts forts i febles de cadascuna i que es complementen sense jerarquies. El “moviment” és una acció integradora. Jo crec que *moviment* expressa la integració de molts blocs, de milers de nuclis polítics.

Sanaa: I què fa de nexa d'unió entre aquests nuclis polítics? Jo comparteixo la idea que les aliances constitueixen un moviment. Un moviment no cal que estigui compost per un grup de persones similars que coincideixen en tot. El formen múltiples aliances, amb diferent eficàcia i durada. D'alguna manera, però, són eficaces i tenen la capacitat de generar mobilitzacions. Molts col·lectius, com ara la campanya «Enderroquem el sistema confessional», en principi s'articulaven al voltant d'un objectiu comú i potser estaven formats per grups i persones que, fins a cert punt, s'assemblaven i tenien afinitat. Malgrat això, aquesta campanya va topar amb molts entrebancs —per exemple, s'hi van adherir partits confessionals— i no va perdurar. Llavors, què uneix aquestes

¹⁴ N. de la t. La interseccionalitat és l'anàlisi com les diferents formes socioculturals d'opressió (per raons de gènere, raça, classe, orientació sexual, religió, etc.) se solapen i s'entrecreuen. A diferència del pensament tradicional, que se centrava en un únic eix d'opressió, la interseccionalitat es fixa en com les diverses formes d'opressió actuen en paral·lel.

aliances (o nuclis polítics, com en diu la Ghenwa) si no és el fet de tenir, almenys, un objectiu declarat comú o una certa afinitat interna?

Ibtissam: Pot ser que hi hagi entesa i un objectiu comú explícit, però que a l'hora de portar-lo a la pràctica apareguin divisions, o bé que, sota el paraigua de l'objectiu comú, cadascú aspiri a coses diferents.

Ghenwa: Exacte. De tota manera, potser la interseccionalitat vol dir que cadascú es concentra en uns quants eixos, al voltant dels quals articula el seu pensament polític i les aspiracions que diposita en les aliances.

Ibtissam: O sigui que el moviment ha d'anar més enllà de les polítiques basades en la identitat. Vull dir que tot moviment ha de tenir en compte les diferències d'identitat entre les persones que el formen, sense fer d'aquestes identitats un objectiu en si.

Sanaa: Hem vist créixer moviments que es fixaven objectius qualificats d'*inclusius*, *nacionals*, *grans i universals* respecte a les diverses identitats i afiliacions. La campanya «Enderroquem el sistema confessional» n'és un exemple. Aquests moviments treballaven, almenys en els seus discursos públics, sobre l'adopció transitòria d'identitats. Per què creieu que no van aconseguir una continuïtat? Potser no cal que el moviment polític s'edifiqui sobre un únic objectiu. De fet, és possible que l'objectiu sigui teòric; impossible de dur a la pràctica; o bé tan extens que inclogui a tothom i, per tant, esdevingui poc realista. A més, també pot donar-se la situació que l'aliança sigui irreal, insubstancial o que es vegi engolida per les divergències. Tot això aboca el moviment a la impotència o al fracàs. De manera que aquesta és la primera dificultat.

D'altra banda, la interseccionalitat també és un repte, perquè ens fa teixir aliances amb persones amb qui tenim divergències importants. Un exemple d'això són les aliances en la resistència contra Israel, que contrasten amb les diferències radicals pel que fa a la naturalesa religiosa i l'agenda confessional,

exterior i econòmica de les forces que participen a la resistència activa. Per tant, si el fet de tenir objectius comuns no constitueix l'essència del moviment polític; ni la transversalitat tampoc, llavors, què vol dir *moviment polític*? Com es construeix? Us proposo que ho pensem partint de les nostres experiències als cercles feministes i queers.

Kid: Jo, sincerament, no veig un moviment polític ni a Meem¹⁵ ni a Naswiya¹⁶. De fet, l'única iniciativa que consideraria un moviment polític real és la campanya «Enderroquem el sistema confessional», perquè sento que és l'única en què la meua mare podria formar part. Per mi, el criteri sempre ha estat aquest: la meua mare hi participa? El problema que tinc amb la Marxa Secular —i fins i tot amb Naswiya, Meem i Helem— és que els seus discursos van dirigits a una determinada classe social: imposen el criteri d'aquesta classe i demanen a la gent que hi ascendeixi. Jo, com a persona amb una procedència social concreta —en què no fèiem servir cap paraula anglesa a casa, per exemple—, havia d'adaptar-me als requisits i l'estil de vida de la classe mitjana o, fins i tot, de la classe mitjana-alta, per tal de trobar un lloc en allò que s'anomena *el moviment polític*. He trigat un temps abans d'arribar a aquesta anàlisi de classe. Sento que teníem unes reivindicacions concretes, però no formàvem un moviment polític. Em dol que algunes de nosaltres lliguin el futur del moviment polític amb la fi de Naswiya i Meem, per exemple, perquè això fa que només orbiti al voltant nostre. Com si el moviment comencés amb nosaltres i, abans, no hi hagués hagut cap altra transformació ni discurs polític. Potser és per això que a totes ens va entristir profundament la desaparició del col·lectiu. El nostre pensament recull la interseccionalitat, però de fet, estem desconnectades de la realitat: vivim en una bombolla. Com a individus, i potser també les nostres polítiques personals i individuals, ens omplim la boca parlant de lluites comunes i d'aliances trencades. Tanmateix, en la nostra política col·lectiva, aquesta interseccionalitat no va donar cap fruit.

¹⁵ Col·lectiu i grup de suport mutu de lesbianes, bisexuals, transgènere i queers, fundat el 2007.

¹⁶ Col·lectiu d'activistes feministes fundat el 2010.

Lynn: La idea predominant era que Meem construïa un col·lectiu, mentre que Nasaweya forjava un moviment. De manera que et ficaves a Meem i, de sobte, era com si entressis a una fàbrica que et convertia en una activista feminista. Si necessitaves assessorament psicològic sobre la teva sexualitat, perfecte, Meem te'l proporcionaria. Ara bé, havies de fer-te activista, perquè si no et marginarien en certa manera. Fins i tot l'estratègia de Meem definia dues etapes: la primera, la construcció del col·lectiu i la segona, la creació del moviment. Tot i que no es feia cap al·lusió a la inexistència d'un moviment previ, tot se centrava en la singularitat i excepcionalitat de Meem.

Els moviments que van precedir Meem eren moviments pels drets de les dones, així com organitzacions no governamentals. Il·lusòriament, ens pensàvem que érem diferents de les ONG. Consideràvem que dúiem a terme una tasca polititzada i integral: crèiem que canviaríem el món. Encara que trobàvem problemes de tant en tant, totes estàvem convençudes que s'estava produint una transformació i que nosaltres dirigíem el moviment. De vegades, aconseguíem provocar un bon enrenou, al Líban i a tota la regió, i de fet ens coneixien a diversos mitjans mundials. Tanmateix, no treballàvem d'acord amb els valors que proclamàvem. Per exemple: afirmàvem que érem un espai autogestionat... Desitjàvem tenir les nostres maneres de fer i un estil de vida propi, però això no concordava amb la realitat. Hi havia una estructura concreta, encara que fos invisible, de la mateixa manera que rebíem finançament.

Sanaa: I escrivíem informes...

Lynn: Sí. A més, amb el temps em vaig adonar que a Meem no totes compartíem els mateixos objectius, ni treballàvem de la mateixa manera, ans al contrari. Potser en comptes d'un únic moviment, n'hi ha diversos; o potser érem una espurna vers un moviment. Hi havia idees que ens entusiasraven i que ens escarrassàvem a fer realitat, però després s'esvaïen. No procedíem d'una manera estructurada ni reflexionada. Alhora, ens construïem a nosaltres

mateixes per oposició als altres, o com a reacció per mostrar el contrast entre nosaltres i els altres.

Ghenwa: En relació amb el que dius, crec que hi havia factors que jugaven en contra nostra. Vam començar en un context, a partir de l'any 2000, dominat per les ONG —un procés d'oenegització— que englobava l'economia, el finançament i les donacions. Per això, era fàcil que esdevinguéssim com els altres. De tota manera, per mi, vam fracassar perquè no vam arriscar-nos, ni vam posar en risc el nostre cos: no sortíem al carrer ni causàvem aldarulls. Érem un moviment acomodat que empenia una lluita còmoda i segura. Potser els moments decisius van ser aquells en què vam sortir a l'espai públic amb el nostres cossos queers. Per mi, el sindicat de professores es mereix més respecte, perquè lluitaven per una causa, estaven emprenyades i tenien molta energia. Era una qüestió de vida o mort, no tenien elecció. En canvi, nosaltres érem les feministes amables que actuaven dins del marc tolerat.

Sanaa: No vull justificar-nos, però tampoc no em sembla bé autoflagel·lar-nos. Érem joves i el nostre col·lectiu no tenia ni la història, ni l'experiència, ni l'arrelament del sindicat de professores... O sigui que no podem fer comparacions.

Ghenwa: El sindicat de professores era fruit d'una necessitat fonamental...

Kid: La interseccionalitat s'hi posava de manifest...

Sanaa: Malgrat la importància i la singularitat de la tasca que van tirar endavant, crec que no es tractava d'un lluita transversal. Em sembla que estem maquillant les lluites obreres amb un to romàntic que no es corresponen amb la realitat.

Kid: Per què?

Sanaa: Doncs perquè el sindicat de professores no va venir a cap de les

manifestacions a favor de la llei per la protecció de les dones de la violència domèstica, per exemple. De la mateixa manera que és quasi impossible veure aquest sindicat treballant en temes de gènere. Ni tampoc s'ha posicionat clarament, o almenys públicament, pel que fa al dret a l'educació de les refugiades sirianes, iraquianes, etc.

Lynn: Ni per l'educació sexual a les escoles...

Sanaa: Jo crec que la necessitat a seques no pot generar cap tipus de moviment polític radical. Entren en joc altres factors, com el pas del temps, l'experiència acumulada i la situació política adequada en la qual l'enfrontament madura. Tornant a Meem, va aparèixer perquè era necessari, si no, no hagués sorgit. És a dir, allò que el feia necessari era l'enfrontament i la resistència contra la repressió quotidiana que vivíem i vivim com a persones queer, pel que fa al gènere i la sexualitat. De fet, no només era un espai on posàvem sobre la taula els nostres problemes vinculats amb la identitat i la vida sexual, sinó que també tractàvem problemes relacionats amb la classe social, la família, etc. Meem era un espai polític i polititzat. El tret distintiu de Meem era, potser, l'absència d'un objectiu tradicional, posat per escrit, que caracteritza la manera de funcionar de les associacions i els moviments.

Malgrat això, sempre vam fer costat a les lluites polítiques pels drets humans, com ara la llei per la protecció de les dones de la violència domèstica, tot i que algunes de nosaltres érem crítiques. Fins i tot estàvem disposades a posar-nos en vaga de fam perquè s'aprovés aquesta llei. Potser les accions radicals sorgeixen d'objectius tàctics determinats? M'agradaria tornar, però, al que ha dit abans la Lynn. Per què critiquem el fet que volguéssim crear un col·lectiu per a nosaltres? Que potser es contradiu amb la construcció d'un moviment polític?

Alissar: La veritat és que a mi m'ha sabut greu que es digués que havíem fracassat. Jo ho veig diferent: penso que vam fer una feina fantàstica. Al Líban, el

moviment va començar a Internet (Gay Lebanon, Lesbianon, etc.) a través dels xats i les llistes de correu. Més endavant, vam decidir sortir a llocs més públics i la gent va començar a trobar-se en les festes i reunions al Club Free i a Helem. Posteriorment, Helem va tirar endavant accions importants al carrer, com ara la concentració a la plaça de Sodeco, quan uns joves van agredir físicament dos nois. Gràcies a aquestes accions, la gent va començar a parlar més sobre temes de sexualitat. Jo penso que el moviment ha de tenir un objectiu clar i ben definit, perquè si no, deixa de ser realista, com passa amb la campanya «Enderroquem el sistema confessional». En canvi, trobo que les lluites per eliminar l'article 534¹⁷, per fer augmentar l'acceptació i el respecte, per promoure el debat sobre la sexualitat —per citar uns quants exemples— tenen objectius realistes i possibles, sobretot durant els quinze darrers anys, enmig de tots els canvis que hi ha hagut al país.

Sóc de l'opinió que Meem era un moviment polític perquè agrupava persones de procedències molt diverses i en va sorgir gent ben preparada en molts aspectes. Penseu en tot el que ens hem aportat i hem après les unes de les altres, mireu tot el que hem fet. *Bekhsoos*¹⁸ i *Bareed Mista3jil*¹⁹ han tingut ressò mundial. És clar que Meem ha tingut una influència real. I és clar que era un moviment polític. En fi, els canvis arriben amb el temps, però sempre es produeixen molt a poc a poc. Si comparem la situació l'any 2000 i la situació d'avui, veurem com ha evolucionat.

Ibtissam: Encara em costa definir el moviment. Nosaltres, per exemple, xocàvem amb les polítiques i la manera de treballar de les associacions pels drets de les dones que ens precedien; malgrat que aquestes associacions eren qui realment treballava sobre el terreny. Recordo que vam lluitar molt per tal d'aconseguir crear vincles amb aquestes associacions, justament, perquè no volíem acabar

¹⁷ N. de la t. Article del codi penal libanès que prohibeix les relacions sexuals «que atemptin contra l'ordre natural».

¹⁸ N. de la t. Revista setmanal publicada per Meem. Encara es pot consultar en línia (articles en anglès i en àrab). <http://www.bekhsoos.com/>

¹⁹ N. de la t. Llibre de relats amb 41 històries de vida de lesbianes i persones transgènere, publicat el 2009 per Meem.

sent com elles. Ens era difícil veure-les com a aliades. Va caldre un temps abans ens decidíssim a treballar-hi i a donar suport les seves iniciatives. Així doncs, què uneix cadascuna de les parts d'un moviment? Potser són les persones?

Lynn: Jo vull reprendre el fil de la construcció del col·lectiu. Darrerament, he començat a pensar en la posició que tenia abans sobre aquest tema i m'he adonat que potser —en algun moment— em vaig obsessionar a edificar i tirar endavant un projecte polític en què totes estiguéssim d'acord, fins al punt que restava importància al fet de construir un col·lectiu. En canvi, avui, penso que potser no era possible crear un moviment sense construir abans un col·lectiu. Fins i tot, si em fixo en la meua vida personal, veig que les meves amigues més íntims són persones que vaig conèixer a Meem. Són la meua gent més propera, ens uneix una complicitat excepcional. Això és important, perquè pot ser que ens separem políticament i que es dissolguin els nostres projectes, però sempre queda alguna cosa i això és el que compta.

Kid: Jo crec que aquest col·lectiu es va anar construint orgànicament, és a dir, a a partir dels seus membres. Meem mai no va atènyer-se a les decisions de les reunions ni als documents que en resultaven. Malgrat això, sovint vam aconseguir fer realitat allò a què aspiràvem, encara que no ens ho proposéssim. Hi havia una mena de discurs, treball i consciència política, érem un col·lectiu polititzat. Això sempre ha estat així. De fet, encara és així i no crec que s'extingeixi amb el temps.

Ghenwa: El fet que es formessin grupuscles no va ser necessàriament conseqüència d'una jerarquia autoritària. De vegades, es construïen orgànicament. Jo sento que formo part d'un moviment amb vosaltres i altres persones del meu entorn. Per exemple, em dóna seguretat saber que moltes viviu a prop de casa, al mateix barri que jo. Ens donem suport i ens ajudem les unes a les altres i ara ens estem plantejant conrear les nostres pròpies verdures. És aquest el col·lectiu en què vull estar. Per mi, aquestes petites accions ens permeten

plantar cara al sistema capitalista i jo penso que aquí comença la interseccionalitat. Tot i que pot semblar una postura egoista, perquè només es desenvolupa en un context reduït, aquest és el col·lectiu al qual aspiro. No demano res més.

Sanaa: És clar que això no implica que no es tracti d'un col·lectiu polític, perquè dintre seu i a través seu es fan palsees moltes polítiques interiors i exteriors. Aquests col·lectius ja són una acció política feminista realitzada per dones feministes i persones queer i trans, cosa que, naturalment, influeix sobre la societat en general, alhora que en conserva la singularitat i una certa independència interna. Ara bé, si ja tenim aquest col·lectiu constituït, quin problema suposa, doncs, dedicar-se conscientment i activament a polititzar-lo? Creieu que en suposa cap?

Lynn: Jo el problema no el veig aquí, sinó en les polítiques de representació d'aquest col·lectiu en els espais i congressos internacionals i mundials. De la mateixa manera em resulta problemàtic fer proselitisme i advocar per construir un col·lectiu similar entre altres grups en contextos diferents (com ara a Kuwait o al *MantiQitna QamB*²⁰). Com si hi hagués un model establert de com es forma un col·lectiu o un moviment polític. Per mi, el que suposa un problema és mirar d'organitzar altres lesbianes i queers fent-les encaixar en un col·lectiu igual que el que hem construït aquí —a partir de les nostres experiències i vivències particulars— a través de presentacions de Power Point sobre els dotze passos que cal seguir per formar un col·lectiu o un grup de suport. Això pot ser perjudicial i contraproductiu.

Kid: Sí. El proselitisme és imposar una manera de comportar-se determinada a persones que fa poc que han entrat a una organització. És com dir-los que han de fer això o allò altre per formar part del moviment.

Ibtissam: Podríem dir que aquest col·lectiu reduït de què parla la Ghenwa és el

²⁰ N. de la t. Trobada anual d'activistes queers àrabs per debatre, compartir informacions, etc.

començament d'alguna cosa. Però encara em plantejo què és el que ens uneix. És el respecte que ens tenim entre nosaltres? Els valors que compartim? La nostra forma de vida? La tranquil·litat que sentim quan estem juntes? Quins són els factors han portat la Ghenwa a afirmar que aquest és el seu col·lectiu? Per què ens ha passat això?

Lynn: Potser ens uneix la determinació i lluita col·lectiva per portar una forma de vida d'alguna manera alternativa. Malgrat la varietat de camins i les diverses vides i lluites, sempre ens comprenem les unes a les altres i sentim un lligam concret entre les nostres vides i experiències, per més diferents que siguin. Jo ho sento amb una gran intensitat, arran del suport que he rebut. Per exemple, per aconseguir marxar de casa, vaig dormir a casa la Kid uns deu dies per habitar-m'hi. Ens donem suport i ens inspirem les unes a les altres: ens ensenyem maneres diferents de viure. Això és molt important.

Alissar: Però les relacions passen per moments bons i dolents, especialment dins el moviment polític. Per exemple, fixem-nos en nosaltres, les que som aquí. Les nostres relacions han canviat amb el temps i s'han transformat. Reflexionem una mica sobre la confiança. Si entre els membres d'un grup units per un objectiu estratègic hi ha un problema que dóna peu a una ruptura, llavors es continua mantenint la confiança necessària per al treball polític? Les persones que han perdut la confiança entre si, poden construir un moviment? Poden treballar juntes?

Ghenwa: Jo crec que la confiança ho és tot.

Sanaa: Reformulem la pregunta: es pot considerar que el nostre col·lectiu, que s'ha construït sobre l'amistat i les relacions personals i de confiança, és un col·lectiu actiu en termes polítics?

Ghenwa: La qüestió és: de quina política parlem?

Sanaa: Per mi, el fet que unes quantes feministes s'agrupin és polític. En primer lloc, perquè definir-se com a feminista és una acció política. I en segon lloc, perquè el suport mutu, la solidaritat i la responsabilitat compartida en diversos aspectes, igualment és una acció política. Com també ho és el fet d'embranchar-se en debats a partir d'una identitat política autoconscient i parlar des d'aquesta consciència. Vosaltres opineu que el nostre col·lectiu estava polititzat? Per què?

Kid: Perquè va fer augmentar el nombre de motos!

Lynn: Tu vas ensenyar a anar en moto a mig barri!

Ibtissam: Era un col·lectiu polític en tant que trencava normes i costums, en tant que s'enfrontava al sistema dominant i el desafiava. Per exemple, tal com explicava la Ghenwa el sistema d'intercanvi col·lectiu anava més enllà de l'intercanvi monetari i es basava en les relacions humanes. Crear una alternativa a aquest sistema és una acció política. Com ha dit la Kid, el fet que hi hagi queers i dones que es mouen en moto per l'espai públic és una acció política contra el sistema patriarcal que ens expulsa constantment de l'espai públic, amenaça la nostra integritat i fa que l'espai sigui un lloc segur només per a un determinat tipus d'home.

Sanaa: Jo considero que el que ens manté unides és l'eterna esperança de construir un moviment polític. Ens reunim i ens tornem a reagrupar molts cops, per treballar sobre temes relacionats amb Meem. Així doncs, no és només el col·lectiu que manté el moviment viu i cohesionat, sinó que el moviment també manté el col·lectiu viu i cohesionat. I és aquí que comencem a parlar de dos nivells polítics: d'una banda, el col·lectiu polític reduït i de carrer, que sovint no és organitzat. De l'altra, el moviment polític més ampli; construït sobre aliances estratègiques —i no sobre objectius tàctics—; organitzat i estructurat; tot i que, de vegades, conserva un caràcter popular espontani com

és el cas de Marsa²¹ o Kafa²², que formaven part d'aquesta aliança. Ara bé, la pregunta és: en tenim prou amb col·lectius reduïts polititzats sense organitzar? On apareix la necessitat d'una organització política conscient i amb objectius clars?

Alissar: Vull afegir una cosa. Jo he parlat del que he anomenat «la història del moviment», a partir del que vaig veure i viure quan tenia 18 o 19 anys, però no sabem què hi havia abans. Potser nosaltres som la continuació d'un moviment que no coneixem.

Ghenwa: Sabeu què? El meu pare em va explicar que durant la guerra civil i més endavant, a Jeitaoui²³ hi havia *punks*: sortien amb gallines i es passejaven pels carrers...

Alissar: De debò?

Ghenwa: Sí, lligaven les gallines i els galls amb una corda i els treien a passejar! També em va parlar dels *hippies* i de com duïen els cabells. La gent els anomenava *foufou* i els assenyalava perquè eren pacifistes i no volien participar a la guerra. Eren cossos alternatius, no necessàriament amb el significat queer que hi donem avui, però cada temps té la seva manera de ser queer. Potser nosaltres, en realitat, som la continuació d'un moviment alternatiu del passat.

Alissar: Què es considera queer avui? I què s'hi considerarà d'aquí a cinc anys?

Sanaa: Naturalment, els col·lectius i els cossos alternatius són únics des del punt de vista polític. Ara bé, fins a quin punt necessitem una organització política conscient i amb objectius clars per tal de ser efectives?

²¹ N. de la t. Centre de salut sexual dirigit especialment a persones LGTBIQ.

²² N. de la t. ONG feminista i secular, fundada al Líban 2005, que té per objectiu acabar amb la violència i l'explotació contra les dones.

²³ N. de la t. Barri de Beirut.

Lynn: Organitzar-nos, amb quin propòsit? Per què? Personalment, avui dia em sento impotent, sobretot, a causa de la conjuntura política general. Mira què passa al país, a les fronteres amb Síria i la Palestina ocupada, el que passa a Síria i Egipte. Si ens organitzem, com pensem treballar? Sobre quins eixos? Per exemple, què en serà, de la nostra lluita sobre temes de sexualitat, en un context que canvia a un ritme frenètic i que no sembla que tingui un futur clar, per poc que sigui. Han canviat les prioritats. Quan vam començar amb Meem, potser aquesta era la prioritat al Líban. Ara ja no sé quina és la prioritat. Francament, no sé quines són les necessitats. Tenen relació amb la situació política a gran escala? Com? Hem de sospesar tots aquests interrogants. Ja no podem organitzar-nos com vam fer Meem o Nasawiya, perquè això estaria totalment allunyat de la realitat.

Sanaa: A qui et refereixes, quan parles de nosaltres?

Lynn: Nosaltres, aquelles que durant anys hem treballat juntes, i també gent nova. Queers, feministes.

Sanaa: Però com podem quedar-nos de braços plegats i no fer res mentre duri aquesta conjuntura política?

Lynn: És clar que no, és especialment important que actuem ara, però jo sento aquesta impotència. No sé com ni per on podem començar. Tot el que vam fer és fantàstic i em va canviar la vida, però alhora em va fer mal. Necessito respirar, pensar en mi i en el que passa al meu voltant, en com vaig viure aquestes experiències. Haig de fer una reflexió profunda sobre el paper que vaig adoptar i el resultat que va tenir; sobre com vull que siguin les meves intervencions en el futur.

Kid: El que m'espanta de l'aparició dels col·lectius o del fet de treballar-hi és pensar en la gent que hi participarà en el futur i que s'hi afegirà. Penso a donar espai a les noves generacions i no sé com anirà. Nosaltres ja fa temps que ens

coneixem, sabem com parlem, quin és el nostre tarannà, però com cedim l'espai a sang nova perquè s'incorpori a la lluita feminista i queer? Han canviat moltes coses, per això no m'entusiasma començar un nou grup. Tot i això, els espais com aquest m'encanten i necessito que hi siguin: espais de trobada, de reunió i de debat. Espais d'interacció.

Ghenwa: Hi estic totalment d'acord.

Ibtissam: Jo coincideixo amb el que ha dit la Lynn: sento que necessito descansar, mirar enrere i reflexionar. Alhora, tinc la necessitat de fer alguna cosa, però me'n sento incapaç. Per vèncer aquest sentiment haig de fer alguna cosa. Qui sap si trobar-me amb vosaltres i embrancar-nos en aquests debats ja és el que necessito o si donarà fruits en el futur. A més, hi ha gent amb ganes de fer coses. Potser no les coneixem ni les veiem, però s'hi esforcen i penquen. Potser no cal que hi hagi una organització àmplia. Una espurna pot desencadenar un gran canvi. Mireu Baltimore i abans, Ferguson²⁴. Hi havia una ira acumulada al llarg de la història i va esclatar tot d'una. No ho sé...

Alissar: Però el context no és el mateix: Baltimore havia patit segles d'esclavitud, de discriminació i d'opressió racista.

Kid: La història del moviment polític negre és diferent.

Ibtissam: Doncs pensem en nosaltres: quins serien els nostres punts d'inflexió?

Alissar: Jo m'ho plantejo des d'una perspectiva realista. Crec que hi ha un moviment polític que ha aconseguit victòries al llarg del temps i que ha sigut efectiu en determinats aspectes, com ara aconseguir l'aprovació de lleis, canviar l'opinió pública o crear espais més o menys segurs...

²⁴ N. de la t. Ferguson i Baltimore són dues ciutats dels Estats Units que, el novembre del 2014 i l'abril del 2015 respectivament, van viure dies de disturbis i forts enfrontaments entre la població afroamericana i les forces de seguretat, arran de la mort de dues persones negres a mans de la policia.

Sanaa: Ja, però gran part d'aquesta evolució i aquests canvis estaven i estan al servei de sectors específics com és la classe mitjana, que pot accedir a privilegis com Internet i que té capacitat de fer arribar la seva veu, d'expressar-se i d'aprofitar aquests serveis. Això no resta importància al que ha passat, però hem de ser crítiques i pensar en quina dimensió i quines limitacions té.

Lynn: Per mi, el moviment és una pràctica àmplia que entranya un canvi radical i de masses, més en concret, de la gent més marginada. Podem aspirar a un canvi radical i caminar en aquesta direcció, encara que sigui a poc a poc. Com heu dit, l'ira acumulada pot donar peu a una gran transformació.

Sanaa: Bé, una darrera pregunta. Creieu que hi va haver un moviment polític feminista i queer al Líban?

Ghenwa: Sí.

Ibtissam: Penso que hi va haver mobilitzacions que partien d'identitats concretes. Les adoptàvem i traçàvem un pla de transformació que tenia per objectiu modificar el discurs general, esmenar lleis determinades, donar visibilitat a temes que ens interessaven, establir aliances, etc. De la mateixa manera, durant un temps vam considerar la idea de la «infiltració». Preteníem donar empenta al pensament feminista i queer dins de les fundacions i associacions i fer arribar la nostra veu a aquells espais i reunions. Hi va haver mobilitzacions que van néixer al si d'aquestes expressions i conceptes queers i feministes. No sé si era activisme, pràctica o acció, però el fet és van passar coses.

Lynn: Jo crec que no hi havia un moviment queer feminista.

Kid: Jo no sé si ho considero un moviment o no.

Lynn: Jo opino que hi havia un esforç per edificar un moviment, però el que vam construir va ser un col·lectiu de dones queers, trans, feminsites, etc. Podríem

dir que es tractava d'un col·lectiu alternatiu al Líban. Ara bé, si volem parlar de moviment, cal que analitzem les aliances i la relació que establíem amb altres organitzacions i altres lluites i crec que, en aquest aspecte, no ens en vam sortir. Vam aconseguir que aquestes associacions ens veiessin amb certa legitimitat quan van adonar-se del nostre poder de convocatòria a les manifestacions i concentracions, quan ells només reunien deu persones a les seves manifestacions. Per això volien que ens uníssim a les seves files. Ara bé, van parlar mai de la qüestió queer? De les vides alternatives? Els nostres temes eren silenciats en les seves reunions, encara que nosaltres hi assistíssim. Per això penso que no vam aconseguir ni generar un treball polític ampli ni acostar-nos a altres grups. Fèiem veure que ens infiltràvem a les seves reunions, però llavors ens comportàvem com elles, quan estàvem juntes. Moltes vegades callàvem, cosa que suposava un problema greu.

Ibtissam: No totes, Lynn.

Lynn: Potser no érem totes, però rebaixàvem el nostre discurs quan ens reuníem amb elles, d'alguna manera abaixàvem la veu i no obteníem res a canvi. Per exemple, en el tema d'aprovar la llei per la protecció de les dones de la violència domèstica, nosaltres hi vam donar suport, hi vam participar, vam pensar, però al final no hi va haver res que fes referència en concret a les dones queer. No era una cooperació real per posar diferents qüestions sobre la taula.

Sanaa: Per tant, no era una aliança estratègica.

Lynn: Eren accions tàctiques. En alguns moments ens sentíem integrades en els discursos i els temes que abordaven aquestes associacions, però mai no hi va haver una aliança real.

Sanaa: Queden molts aspectes per debatre. Per completar aquest debat haurem d'entrar en els detalls dels col·lectius polítics de queers, lesbianes i feministes

al Líban.

5. Buidatge terminològic

CATALÀ	CASTELLÀ	ANGLÈS	ÀRAB
bisexual	bisexual	bisexual	ذو/ذات الميول الجنسي المُزدوج
feminisme feminista	feminismo feminista	feminism feminist	نِسَوِيَّة نيسويّة/ة
gai	gay	gay	مِثْلِي
heterosexual	heterosexual	heterosexual	مُغاير الجنس
homofòbia	homofobia	homophobia	خوف من المثلية رهاب المثلية
homonacionalisme	homonacionalismo	homonacionalism	المثلية الفاشية
identitat de gènere	identidad de género	gender identity	الهويّة الجندرية النوع الاجتماعي
identitat sexual	identidad sexual	sexual identity	الهويّة الجنسية
interseccionalitat	interseccionalidad	interseccionalidad	تقاطعيّة
intersex	intersex	intersex	ازدواجي/ة الجنس
lesbiana	lesbiana	lesbian	مِثْلِيَّة
lesbiana (despectiu)	tortillera	dyke	سِحَاقِيَّة
orientació sexual	orientación sexual	sexual orientation	الميول الجنسي
patriarcat patriarcal	patriarcado patriarcal	patriarchy patriarchal	النظام الأبويّ أبويّ
queer	queer	queer	مُتحرّرة/ة الجنس كوير
racisme	racismo	racism	عُنْصُرِيَّة

sexualitat	sexualidad	sexuality	جنسوية جنسانية
sistema de gènere binari	sistema de género binario	gender binarism	نظام الثنائية الجنسية
transgènere	transgénero	transgender	مغير/ة النوع الاجتماعي متحول/ة الجنس
transsexual	transexual	transsexual	مغير/ة الجنس ترانس

6. Conclusions

Aquest treball ha estat la meva primera aproximació a una traducció d'un cert volum en àrab. No sempre m'ha resultat fàcil entendre bé els textos originals, tot i que són divulgatius, perquè encara no tinc un coneixement prou profund del lèxic i la sintaxi de l'àrab. És cert que el fet d'estar familiaritzada amb el contingut m'ha sigut de gran ajuda, però de vegades m'ha portat a projectar en els textos idees pròpies, cosa que he detectat en llegir de nou la traducció.

Tanmateix, la principal dificultat amb què he topat ha estat el procés de traducció. En primer lloc, m'he adonat que em falta una metodologia sistemàtica de traducció per a textos llargs. Em costava prendre decisions que afectessin tot el text, perquè a mesura que anava avançant canviava d'opinió o no recordava els motius que m'havien portat a escollir una determinada solució. En aquest sentit, m'ha ajudat el fet d'anar fent un buidatge lèxic tant de terminologia com de paraules que em resultaven difícils, en què apuntava les diferents possibilitats de traducció que se m'acudien i observacions que volia tenir en compte. A més, a mesura que m'anava documentant obtenia nova informació que em feia replantejar-me el que havia traduït fins llavors i decantar-me per una altra opció. En definitiva, tinc la sensació que em faltava ser més sistemàtica.

En segon lloc, m'ha estat difícil aconseguir allunyar-me del text original i trobar la manera d'expressar-ne el contingut naturalment en català. La manera de construir i lligar els discursos és molt diferent en l'àrab i el català. Així, a l'hora de reformular les idees en català, havia de reescriure els fragments diverses vegades per tal de mirar d'apartar-me de la forma original i trobar-ne una de genuïna. Penso que és qüestió de pràctica, habitar-se a traduir textos que segueixin patrons diferents dels que solem trobar en les llengües llatines o l'anglès.

Ara bé, aquestes dificultats que he exposat no em desanimen, sinó que em fan venir moltes ganes de continuar aprenent àrab i aprofundint en el camp de la traducció. Personalment he gaudit molt fent aquest treball i tinc la intenció de difondre els textos, amb el permís de les autores, perquè penso que poden fer aportacions interessants als moviments autònoms de feministes i de lesbianes.

7. Bibliografia: fonts consultades

Al-fazi, George (2005) *البنانية للمثليين " حلم " رد من جمعية* AlArabiya

<<http://www.alarabiya.net/views/2005/10/17/17785.html>> [Consulta: 10 de maig del 2016]

Almaany (2016) *معجم عربي عربي* <<http://www.almaany.com>> [Consulta: 7 de maig del 2016]

Almaany (2016) *قاموس عربي إنجليزي* <<http://www.almaany.com>> [Consulta: 7 de maig del 2016]

Anzaldúa, Gloria (1987) *Movimientos de rebeldía y las culturas que traicionan*. A: *Borderlands/La Frontera*. The New Mestiza, San Francisco, Aunt Lute Books.

Arabdict (2016) *قاموس عربي إنجليزي* <<http://www.arabdict.com>> [Consulta: 7 de maig del 2016]

Aswat (Ed.) (2007) *الوطن والمنفى في تجربة المتحررات جنسياً. مجموعة مقالات تبحث في موضوع المثلية الجنسية*, Heinrich Boll Foundation. Disponible a: www.aswatgroup.org

Aswat (2007) *مصطلحات أساسية في الهوية الجنسية*, Open Society Institute, Soros Foundations Network. Disponible a: www.aswatgroup.org

Ayuso, Silvia (2015) *Disturbis a Baltimore después de l'enterrament de Freddie Gray*
A: El País, 28 d'abril del 2015.

<http://cat.elpais.com/cat/2015/04/27/internacional/1430154654_324810.html>
[Consulta: 7 de març del 2016]

Birnbaum, Jean (2012) *Le nouveau nationalisme est-il gay?* A: Le Monde, 30 de juliol del 2012. <http://www.lemonde.fr/culture/article/2012/06/28/le-nouveau-nationalisme-est-il-gay_1726290_3246.html> [Consulta: 7 de maig del 2016]

Castells, Margarida i Cinca, Dolors (2007) *Diccionari Àrab-Català: Àrab estàndard modern* Diccionaris de l'Enciclopèdia, Diccionaris Bilingües. Barcelona.

CCMA (2014) *2.200 soldats no eviten una segona nit d'aldarulls a Ferguson* <<http://www.ccma.cat/tv3/alacarta/noticies-324/2-200-soldats-no-eviten-una-segona-nit-dalदारulls-a-ferguson/video/5367671>> [Consulta: 7 de març del 2016]

Chamas, Sophie (2015) *The fight goes on for Lebanon's LGBT community* Almonitor <<http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2015/06/lebanon-lgbt-gay-rights-article-534-helem-legal-agenda.html>> [Consulta: 10 de maig del 2016]

Cortés, Julio (1996) *Diccionario de árabe culto moderno. Árabe-español*. Gredos. Madrid

Dones en xarxa (2009) *La interseccionalitat, eina pionera per abordar les discriminacions de gènere* <<http://www.donesenxarxa.cat/la-interseccionalitat-eina-pionera>> [Consulta: 7 de maig del 2016]

Enciclopèdia catalana (2016) *Asquenazita* <<http://enciclopedia.cat/EC-GEC-0161034.xml>> [Consulta: 10 de maig del 2016]

Enciclopèdia catalana (2016) *Bekaa* <<http://enciclopedia.cat/EC-GEC-0010175.xml>> [Consulta: 10 de maig del 2016]

Enciclopèdia catalana (2016) *Mizrahims* <<http://enciclopedia.cat/search/site/mizrahims>> [Consulta: 10 de maig del 2016]

IEC (2007) *Diccionari de la llengua catalana DIEC2* <<http://dlc.iec.cat>> [Consulta: 8

de maig del 2016]

ILGA (2008) *Meem, a new LGBTQ group*

<http://old.ilga.org/news_results.asp?LanguageID=1&FileCategory=1&FileID=1169>

[Consulta: 10 de maig del 2016]

Jaloull, Hana (2008) *El feudalismo político del sistema confesional libanés A: UNISCI*

Discussion Papers, Núm. 16. Universidad Computense de Madrid. Madrid

Jané i Riera, Albert (2015) *Diccionari de sinònims* IEC <<http://sinonims.iec.cat/>>

[Consulta: 8 de maig del 2016]

KAFA (2010) منظمة كفى عنف واستغلال <<http://www.kafa.org.lb/profile>> [Consulta: 30 d'abril del 2016]

Lebanon support (2011) *Helem* <<http://daleel-madani.org/profile/helem>> [Consulta: 10 de maig del 2016]

Lebanon support (2011) *Nasawiya* <<http://daleel-madani.org/profile/nasawiya>> [Consulta: 10 de maig del 2016]

MantiQitna QamB (2012) كامب منطقتنا <<http://www.mantiqitna.org>> [Consulta: 3 de març del 2016]

Marsa (2015) *Marsa* <<http://marsa.me/?lang=ar>> [Consulta: 3 de març del 2016]

Meem (2009) *Meem* <<http://meemgroup.blogspot.com.es>> [Consulta: 2 d'abril del 2016]

Meem (2009) *Review of Bareed Mista3jil*

<<http://www.goodreads.com/book/show/6860014-bareed-mista3jil>> [Consulta: 10 de maig del 2016]

Meem (2008) *Bekhsoos* <<http://www.bekhsoos.com>> [Consulta: 5 d'abril del 2016]

Oxford dictionaries (2016) *Nation*

<<http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/nation>> [Consulta: 10 de maig del 2016]

Puar, Jasbir (2013) *Rethinking homonationalism A: «International Journal of Middle East studies»* Vol. 45 p.335-339. Cambridge University Press. Cambridge

<http://www.jasbirpuar.com/assets/Puar_Rethinking-Homonationalism.pdf> [Consulta: 10 de maig del 2016]

Rich, Adrienne (1996) *Compulsory heterosexuality and lesbian existence A: Jackson, Stevi; Scott, Sue Feminism and Sexuality* Columbia University Press, New York

Rich, Adrienne (1996) *Heterosexualidad obligatoria y existencia lesbiana A: DUODA, Revista d'estudis feministes, núm 10. Universitat de Barcelona, Barcelona*

Sanaa (2015) «أحاديث: أي "حركة سياسية" في لبنان؟ نقاش في النسوية والكويرية» A: *كلّ، مجلة* Vol. 1, núm. 1. Beirut (Líban), estiu del 2015. Disponible a: www.gsrc-mena.org/kohl

Shafie, Ghadir (2015) Intervenció en la taula rodona: *Sexualities and Queer Imaginaries: Palestine*. Brown University.

<https://www.youtube.com/watch?feature=player_embedded&v=aOU3XQZOOxg> [Consulta: 29 d'abril del 2016]

Termcat (2016) *Cercaterm* <<http://termcat.cat/>> [Consulta: 15 d'abril del 2016]